

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти**

**Формування мотивації до навчання на
логопедичних заняттях у дошкільнят
з порушенням мовлення**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

**студентка 2 курсу, групи 627
Габрієлян Маргарита Іванівна**

Керівник:

**кандидат педагогічних наук, доцент
Перепелюк І.Р.**

***До захисту допущено
на засіданні кафедри***

протокол № _____ 2024 року

Зав. кафедрою _____ проф. Марія ОЛІЙНИК

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Габрієлян М.І. «Формування мотивації до навчання на логопедичних заняттях у дошкільнят з порушенням мовлення» -
– Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 70 с.

Кваліфікаційна робота присвячена проблемі формування мотивації до навчання на логопедичних заняттях у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розвитку мотиваційної сфери у дітей з мовленнєвими порушеннями, адже саме мотивація є однією з основних складових ефективності корекційно-логопедичної роботи. У роботі розглянуті психолого-педагогічні основи мотивації, зокрема, її роль у розвитку дітей дошкільного віку та взаємозв'язок між мотиваційною готовністю до навчання та успішністю корекційного процесу.

У першому розділі досліджується психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку та основні підходи до вивчення мотивації до навчання. Окрему увагу приділено вивченню розвитку мотиваційної сфери дітей дошкільного віку, що є важливою умовою для успішного засвоєння знань і навичок, зокрема в умовах спеціального навчання для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Другий розділ роботи присвячено теоретичному обґрунтуванню впливу мотивації на результативність логопедичних занять. Описано основні принципи і методи підвищення мотивації до навчання на логопедичних заняттях, що дозволяють покращити ефективність корекційної роботи з дітьми, а також розглянуто специфіку мотиваційних процесів у контексті логопедичної практики.

У третьому розділі здійснено експериментальне дослідження організаційно-педагогічних умов, що сприяють формуванню у дітей старшого дошкільного віку мотиваційної готовності до навчання в школі. Досліджено

рівень мотивації дітей до навчання на логопедичних заняттях, а також проаналізовано ефективність методик підвищення мотивації в корекційній роботі. Для перевірки результатів дослідження застосовано методи констатувальної діагностики та експерименту, що дозволили підтвердити позитивний вплив спеціально організованих умов на підвищення мотивації дітей до навчання.

Робота також містить практичні рекомендації для педагогів та логопедів щодо формування та підтримки мотивації до навчання в дітей дошкільного віку, зокрема з порушеннями мовлення. Використання запропонованих підходів дозволяє ефективно організувати логопедичні заняття, які сприяють покращенню мовленнєвих навичок і розвитку мотиваційної готовності дітей до подальшого навчання в школі.

Ключові слова: мотивація до навчання, логопедичні заняття, діти дошкільного віку, порушення мовлення, корекційно-логопедична робота, організаційно-педагогічні умови, мотиваційна готовність.

ANNOTATION

Gabrielyan M.I. «Formation of motivation to study in speech therapy classes in preschoolers with speech disorders» - Manuscript. Qualification work for obtaining a higher education degree "master" in the specialty 016 Special education. Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych. Chernivtsi, 2024. 70 p.

The master's thesis is devoted to the important problem of formation of motivation to study in speech therapy classes in preschool children with speech disorders. The relevance of the study is determined by the need to develop the motivational sphere in children with speech disorders, because motivation is one of the main components of the effectiveness of correctional and speech therapy work. The work examines the psychological and pedagogical foundations of motivation, in particular, its role in the development of preschool children and the relationship

between motivational readiness for learning and the success of the correctional process.

The first chapter examines the psychological and pedagogical characteristics of preschool children and the main approaches to learning motivation. Particular attention is paid to the study of the development of the motivational sphere of preschool children, which is an important condition for the successful assimilation of knowledge and skills, in particular, in the conditions of special education for children with speech disorders.

The second part of the work is devoted to the theoretical substantiation of the influence of motivation on the effectiveness of speech therapy classes. The basic principles and methods of increasing motivation to study in speech therapy classes are described, which allow to improve the effectiveness of correctional work with children, and the specifics of motivational processes in the context of speech therapy practice are also considered.

In the third section, an experimental study of organizational and pedagogical conditions that contribute to the formation of motivational readiness for schooling in older preschool children is carried out. The level of children's motivation to study in speech therapy classes was studied, as well as the effectiveness of methods of increasing motivation in correctional work was analyzed. To verify the results of the study, the methods of ascertaining diagnosis and experiment were used, which allowed to confirm the positive influence of specially organized conditions on increasing the motivation of children to study.

The work also contains practical recommendations for teachers and speech therapists regarding the formation and support of motivation to study in preschool children, in particular with speech disorders. The use of the proposed approaches makes it possible to effectively organize speech therapy classes that contribute to the improvement of speech skills and the development of children's motivational readiness for further education at school.

Key words: motivation to study, speech therapy classes, children of preschool age, speech disorders, corrective and speech therapy work, organizational and pedagogical conditions, motivational readiness.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело. _____ М.І. Габрієлян

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МОТИВАЦІЯ»	10
1.1. Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку.	10
1.2. Психолого-педагогічні підходи до проблеми позитивної мотивації до навчання у дітей дошкільного віку.	14
1.3. Розвиток мотиваційної сфери у дітей дошкільного віку.	26
Висновки до I розділу	31
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ	33
2.1. Роль та вплив мотивації до навчання на логопедичних заняттях.	33
2.2. Принципи та прийоми підвищення мотивації до навчання на логопедичних заняттях.	37
Висновки до II розділу	42
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ У ДОШКІЛЬНЯТ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ	44
3.1 Констатувальний експеримент рівня мотивації дітей дошкільного віку.	44
3.2. Методичні рекомендації спеціалістам, формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях.	47
3.3. Перевірка ефективності підвищення мотивації	50
Висновки до III розділу	53
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дослідження мотивів людської поведінки та мотивації займає ключове місце в психології та педагогіці, підсумок має велике значення для вирішення теоретичних і практичних завдань. Мотивація досягнення активності людини, її психічне функціонування і напрямок дії, визначають спрямованість людської поведінки, її траєкторію. Людина завжди прагне чогось, але залишається повністю задоволеною. Якщо в певний момент її бажання та потреби зникають, це триває недовго або може свідчити про проблеми з психічним здоров'ям. Як тільки одна потреба задовольняється, на її місце приходить інше.

Люди завжди прагнуть досягти своїх цілей, а мотивація є елементом, який активізує і спрямовує їхню поведінку. Вона виконує регуляторну функцію, впливаючи на особистість загалом. Особливо актуальним є вивчення мотиваційної сфери у дітей дошкільного віку, оскільки успіхи навчально-виховного та корекційного процесу значною мірою залежать від того, скільки в них сформовано.

Проблема формування мотивації навчання завжди була актуальною в психолого-педагогічній літературі. Як відомо, зміст навчання, його значущість для дитини є підґрунтям мотиваційної сфери. Від змісту навчання залежить спрямованість дитини, тобто мотиви навчання. Перед сучасним викладачем передусім стоїть завдання задіяти в навчанні таких ресурсів, які пробуджуватимуть і підтримуватимуть у дітей інтерес до пізнання нового. У цих умовах важливого значення набуває мотивація як важливий компонент освіти. Від мотивації дитини залежить її успішність, глибина й міцність знань, бажання і здатність навчатися протягом усього життя. А це важливо, адже, згідно із сучасними дослідженнями, результати діяльності людини тільки на 20 % залежать від інтелекту, а на 70-80 % – від мотивації.

Недостатній розвиток мотивації до навчання у дошкільнят, зокрема тих, хто має порушення мовлення, причину значних труднощів у засвоєнні

знань. Цю проблему досліджували такі науковці, як О. Бєлова, Н. Гаврилова, С. Конопляста, О. Мілевська, Т. Сак, Н. Пахомова, В. Тарасун.

У сучасних дослідженнях, присвячених розвитку мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення, основна увага зосереджена на оцінці мовленнєвих навичок і знань, які мають бути засвоєні. Протестна мотивація розглядається як ключовий фактор успішності корекційної роботи.

З огляду на важливість цієї проблеми, було обрано тему дослідження: «Формування мотивації до навчання на логопедичних заняттях у дошкільнят із порушенням мовлення».

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування основних чинників організаційно-педагогічних умов підвищення мотивації на логопедичних заняттях у дошкільнят з порушенням мовлення.

Об'єкт дослідження: чинник мотивації на логопедичних заняттях.

Предмет дослідження: результативність корекційної роботи на логопедичних заняттях.

Завдання кваліфікаційного дослідження:

1. Аналізуючи психолого-педагогічну літературу обґрунтувати поняття «мотивація» .
2. Визначити роль та вплив мотивації до навчання на логопедичних заняттях
3. Визначити та експериментально перевірити ефективність підвищення мотивації на результат корекційно-логопедичної роботи.

Методи наукового дослідження. Для виконання завдань дослідження були застосовані такі методи: аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення різних точок зору на проблему в педагогіці. Це дозволило застосувати науково-методологічні основи комплексного навчально-виховного процесу, оцінити ступінь вивченості питання та перспективи його вирішення.

Серед емпіричних методів застосовували психолого-педагогічне спостереження для визначення рівня мотивації, а також констатувальні та

формувальні експерименти. Для аналізу отриманих даних використовували якісну та кількісну обробку результатів.

Практичне значення роботи відбувається в тому, що її результати можуть бути використані в роботі вчителя-логопеда.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МОТИВАЦІЯ»

1.1 . Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку

Психічний та особистісний розвиток дитини зазнає значних змін у період дошкільного дитинства. Тому психологами було виділено три основні періоди дитинства: молодший, середній та старший дошкільний вік. У кожен із перелічених вікових періодів спостерігається як подальший розвиток дитини, так й істотна перебудова особистості дитини та її пізнавальної діяльності, які необхідні для здійснення початку нового соціального статусу – школяр [7].

В період дошкільного віку відбуваються значні зміни психічних процесів. Активно зростає пізнавальна активність – розвивається сприйняття, наочне мислення, починає формуватися логічне мислення [15]. Пізнавальні можливості дитини зростають завдяки становленню смислової пам'яті, довільності уваги і т. д. Особливу роль грає розвиток мовленнєвої сфери дитини для пізнання навколишньої дійсності, у розвитку її комунікативних якостей та інших видів діяльності дитини. У працях О. Запорожця наголошується, що дітям дошкільного віку стає доступним виконання дій за словесною інструкцією, у цьому ж віці відбувається засвоєння нових знань завдяки поясненню лише тоді, коли у дитини сформовано чіткі уявлення [10].

У дошкільному віці у дітей активно формуються різні види діяльності, які відіграють важливу роль у їхньому всебічному розвитку. Серед основних видів можна виділити ігрову, образотворчу, конструктивну діяльність, а також початкові форми трудової діяльності. Кожен із цих видів не лише сприяє задоволенню природних інтересів дитини, а й ставить перед нею різноманітні завдання, які впливають на розвиток ключових психічних процесів і навичок.

Зокрема, ігрова діяльність стимулює розвиток уяви, емоційного інтелекту, соціальних навичок і здатності до співпраці. Образотворча діяльність сприяє формуванню творчого мислення, зорово-моторної координації та естетичного сприйняття. Конструктивна діяльність розвиває просторове мислення, логіку та дрібну моторику, а елементи трудової діяльності допомагають формувати відповідальність, наполегливість і початкові навички самообслуговування.

Водночас кожен із цих видів діяльності вимагає від дитини певного рівня розвитку сприйняття, мислення, мовлення та інших когнітивних і особистісних якостей. Саме тому так важливо створювати умови для гармонійного розвитку дитини, враховуючи її індивідуальні потреби та можливості. З'являються нові види діяльності: гра – перший та основний вид спільної діяльності дітей дошкільного віку; образотворча діяльність – перша продуктивна діяльність дитини; елементи праці [38].

Основою пізнання для дитини дошкільного віку є чуттєве пізнання – сприйняття та наочне мислення. Саме від того, як сформовані у дитини дошкільного віку сприйняття, наочно-дійове та наочно-подібне мислення, залежать його пізнавальні можливості, подальший розвиток діяльності, а також мовлення і більш високих, логічних форм мислення [27].

У молодшому дошкільному віці (3 – 4 років) гра стає провідним видом діяльності. Головною особливістю гри є її умовність. Основним змістом гри молодших дошкільнят є дії з іграшками та предметами-замінниками [7]. У молодшому дошкільному віці відбувається перехід до сенсорних еталонів. До кінця молодшого дошкільного віку діти можуть приймати до 5 і більше форм предметів і до 7 і більше кольорів, здатні диференціювати предмети за величиною, орієнтуватися у просторі групи дитячого садка або кабінету спеціаліста, а за певної організації освітнього процесу – й у приміщенні всього дошкільного закладу [10]. Розвиваються пам'ять та увага. На прохання дорослого діти можуть запам'ятати 3 – 4 слова та 5 – 6 назв предметів. До кінця молодшого дошкільного віку вони можуть запам'ятати значні уривки з творів.

Продовжує розвиватися наочно дієве мислення. При цьому перетворення ситуацій у ряді випадків здійснюються на основі цілеспрямованих проб з урахуванням бажаного результату. Дошкільнята здатні встановити деякі приховані зв'язки та відносини між 15 предметами [27].

У молодшому дошкільному віці починає розвиватись уява. В цьому віці діти швидше грають поруч, ніж активно вступають у взаємодію. Однак спостерігаються стійкі виборчі взаємини. Конфлікти між дітьми виникають з приводу іграшок. Становище дитини в групі однолітків багато чому визначається думкою та діями вихователя [7]. Поведінка дитини – ситуативна. Починає розвиватися самооцінка, продовжує розвиватися їхня статеві ідентифікація.

У середньому дошкільному віці (4 – 5 років) в ігровій діяльності виникають рольові взаємодії. Відбувається поділ ігрових та реальних взаємодій дітей. Діти можуть малювати основні геометричні фігури, вирізати ножицями, наклеювати зображення на папір. Формуються навички планування послідовності дій. Діти здатні впорядкувати групи предметів за сенсорною ознакою – величиною, кольором; виділити такі параметри, як висота, довжина та ширина. Починає складатися довільна увага. Починає розвиватись образне мислення. Діти дошкільного віку можуть будувати за схемою, розв'язувати лабіринти [10]. Збільшується стійкість уваги. Дитині виявляється доступною зосереджена діяльність протягом 15 – 20 хвилин. Дитина здатна утримувати у пам'яті і під час будь-яких дій нескладну умову [3]. Мова стає предметом активності дітей. Мова дітей при взаємодії один з одним носить ситуативний характер, а при спілкуванні з дорослими стає позаситуативною. У спілкуванні дитини та дорослого провідним стає пізнавальний мотив [9]. Підвищена образливість є віковий феномен. Взаємини з однолітками характеризуються вибірковістю, виникають постійні партнери в іграх. У групах починають виділятися лідери [7].

Старший дошкільний вік (6-7 років). Діти можуть розподіляти ролі до початку гри та будувати свою поведінку, дотримуючись ролі. Мова, що

супроводжує реальні відносини дітей, відрізняється від рольової мови. Діти починають освоювати соціальні відносини та розуміти підпорядкованість позицій у різних видах діяльності дорослих. При розподілі ролей можуть бути конфлікти, пов'язані з субординацією рольового поведінки [9]. Це вік найактивнішого малювання. Малюнки набувають сюжетного характеру, за малюнком можна судити про статеву приналежність та емоційний стан зображеної людини. Конструктивна діяльність може здійснюватися на основі схеми, за задумом та за умовами. З'являється конструювання під час спільної діяльності. Продовжує вдосконалюватися сприйняття кольору та його відтінків; проміжні кольорові відтінки; форму прямокутників, овалів, трикутників. Сприймають величину об'єктів, легко вибудовують у ряд за зростанням або зменшенням до 10 різних предметів [7].

У старшому дошкільному віці продовжує розвиватись образне мислення. Продовжує вдосконалюватися узагальнення, що є основою словесно-логічного мислення. Уява активно розвиватиметься лише за умови проведення спеціальної роботи з її активізації. Починається перехід від мимовільної до довільної уваги [27]. Продовжує вдосконалюватись мовлення, зокрема її звукова сторона. Розвивається зв'язне мовлення. Діти можуть переказувати, розповідати по картинці, передаючи як головне, так і деталі [10].

Досягнення цього віку характеризуються розподілом ролей у ігровій діяльності; структурування ігрового простору; подальшим розвитком образотворчої діяльності, що відрізняється високою продуктивністю; застосуванням у конструюванні узагальненого способу обстеження зразка; засвоєнням узагальнених способів зображення предметів однакової форми [7]. Сприйняття у цьому віці характеризується аналізом складних форм об'єктів; розвивається вміння узагальнювати.

Таким чином, дошкільний вік є важливим етапом інтенсивного розвитку психіки, що базується на фундаменті, закладеному в ранньому дитинстві. У молодшому дошкільному віці дорослий виступає для дитини не тільки членом сім'ї, але й представником певної суспільної ролі, що розширює

уявлення дитини про соціальний світ. У середньому дошкільному віці з'являються рольові взаємодії, які сприяють розвитку соціальної комунікації, емпатії та розуміння взаємозв'язків між людьми.

До кінця дошкільного періоду дитина досягає значного прогресу в пізнавальному, емоційному та особистісному розвитку. Вона опановує основи саморегуляції, отримує базові знання про навколишній світ і формує соціальні навички, необхідні для адаптації в нових умовах. Такий рівень розвитку забезпечує готовність дитини до переходу на наступний етап навчання в шкільному середовищі.

1.2. Психолого-педагогічні підходи до проблеми мотивації до навчання у дітей дошкільного віку

Проблема мотивації до навчання у дітей дошкільного віку є ключовою в психолого-педагогічних дослідженнях, оскільки саме цей період є критичним для формування основних мотивів поведінки та інтересу до пізнавальної діяльності. У дошкільному віці закладаються основи майбутньої навчальної мотивації, яка на визначатиме ставлення дитини до процесу навчання та впливає на її успішність у школі. Мотивація до навчання є багатокомпонентною структурою, яка включає різноманітні спонукальні чинники: від базових, що пов'язані з інтересом до нових знань і досвіду, до соціальних мотивів, зокрема бажання отримати схвалення дорослих або визнання однолітків [3]. Дослідження мотивації тісно пов'язане із визначенням джерел людської активності, яка зумовлює виникнення спонукальних сил незалежно від виду діяльності. Саме ці сили визначають спрямованість поведінки особистості. У цьому контексті мотивація має важливе соціальне значення, оскільки вона впливає не лише на індивідуальну діяльність, а й на суспільні відносини загалом.

Мотиви розглядаються як багатогранне явище, яке охоплює широкий спектр елементів. До них належать уявлення, ідеї, почуття, переживання, потреби, потяги, бажання, звички, обов'язки, морально-політичні переконання та настанови. Мотиви також включають думки, психічні процеси, стани й властивості особистості, а також об'єкти зовнішнього світу, ставлення до них і навіть екзистенційні основи людського існування. Таким чином, мотивація є складним феноменом, що охоплює як внутрішні, так і зовнішні чинники, які впливають на поведінку і діяльність людини. [13 с.10-13].

У психології мотивації розглядають як складну систему внутрішніх процесів, які спрямовують дії людини. Ця система включає інтереси, потреби, прагнення та цілі, які спонукають людину до певної активності. У дошкільному віці мотивація до навчання має свої особливості, які пов'язані з домінуванням ігрових і соціальних мотивів, поступовим розвитком інтересу до знань та бажанням досягти успіхів у нових уміннях. Ця мотивація формується під впливом соціального середовища, сімейного виховання, взаємодії з дорослими та однолітками, а також особистісних рис дитини, таких як емоційна стійкість, рівень самосвідомості та вміння контролювати себе. [14].

Сучасні психолого-педагогічні підходи до дослідження мотивації дошкільників засновані на працях відомих науковців, таких як О. Леонтьєв, Д. Ельконін, С.Рубінштейн, Л. Божович та ін. У своїх дослідженнях ці вчені розглядають мотивацію як результат складної взаємодії зовнішніх (соціальних) і внутрішніх (психологічних) чинників, що активізують пізнавальну діяльність дитини. У рамках таких досліджень особливу увагу приділено поняттю мотиваційної сфери як однієї з основних складових особистісного розвитку дитини. Формування мотиваційної сфери розглядається як складний процес, що включає боротьбу між винятковими типами мотивів, ієрархізацію їх та усвідомлення власних прагнень. Таким чином, Леонтьєв відзначає, що мотиви можуть бути «зрозумілими» і «реально діючими», акцентуючи на тому, що не кожен зрозумілий дитячий мотив

справді спонукає її до дій, і лише у сприятливих умовах зрозумілі мотиви переходять у дії [21].

Незважаючи на значний прогрес у сучасних дослідженнях, психолого-педагогічний підхід до мотивації все ще залишається недостатньо вивченим і не став предметом окремого аналізу. Зокрема, досі бракує комплексних досліджень, які б розглядали моністичні концепції мотивації у їхньому сучасному контексті, хоча ця проблема є надзвичайно актуальною.

Протягом дошкільного віку зміни у мотивах поведінки дитини стосуються не лише змісту мотивів чи появи нових їх видів, але й формування взаємозв'язків між ними. У цей період починає формуватися ієрархія мотивів: одні з них стають більш значущими для дитини, ніж інші. На початкових етапах розвитку поведінка молодшого дошкільника характеризується нестабільністю, оскільки різні мотиви чергуються і змінюють один одного залежно від ситуації. Саме тому поведінкою дитини в різних обставинах можуть керувати то одні, то інші спонукання [27].

Основна тенденція розвитку мотивації у дошкільному віці полягає в поступовому переході від імпульсивної, ситуативної поведінки до формування стійких соціальних мотивів, які дозволяють дитині контролювати свої дії. Згідно з підходом Л. Божович, цей розвиток значною мірою визначається зміною соціального становища дитини у системі її взаємовідносин з оточенням. Емоційне благополуччя дошкільника залежить від його здатності адекватно відповідати на вимоги, які йому ставляться, що, своєю чергою, сприяє розширенню потреб дитини та появи нових соціальних мотивів. Таким чином, мотиваційна сфера дошкільника стає основою для подальшого особистісного і соціального розвитку [13].

Данило Борисович Ельконін визначає кілька важливих мотиваційних новоутворень, характерних для дошкільного віку. Серед них він виділяє свідому супідрядність мотивів, формування ієрархії мотивів, а також появу нових, опосередкованих мотивів, які відрізняються складнішою структурою. Ці мотиваційні зміни відіграють важливу роль у підготовці дитини до

шкільного навчання, формуючи основу для позитивного ставлення до навчальної діяльності.

Ельконін також зазначає, що в дошкільному віці відбувається якісна зміна діяльності дитини. З'являються нові типи діяльності та мотиви, інтенсивно засвоюються зразки поведінки та мотиви, характерні для відносин дорослих людей до праці та один до одного. Саме у цьому віці починає формуватися супідрядність мотивів, що забезпечує свідоме управління поведінкою дитини. Ці зміни є важливим кроком у соціалізації та підготовці до майбутньої ролі учня. [23].

Психологічне підпорядкування мотивів — це важливий етап у розвитку особистості дошкільника. Коли для дитини залишаються суспільні мотиви та дотримання моральних норм, вона починає діяти, орієнтуючись на ці цінності й менше піддається спокусі вчинити щось недобре, як-от образити когось чи сказати неправду. Якщо ж на першому місці вийти на прагнення отримати власне задоволення або продемонструвати перевагу над іншими, це може призвести до проблеми в поведінці дитини. Поява підпорядкування мотивів не означає, що дитина завжди керується лише соціально значущими мотивами. Кожна людина має багато мотивів, але завдяки підпорядкуванню вони набувають певної ієрархії, де різні мотиви мають свою вагу й порядок.

Наявність підпорядкування мотивів дозволяє дитині свідомо відмовитися від миттєвого задоволення чи привабливого задоволення заради виконання більш важливого, хоча й менш цікавого завдання. Якщо провідними мотивами поведінки залишаються суспільні потреби та моральні норми, дитина частіше діє відповідно до цих принципів, навіть якщо її спонукають до протилежного, наприклад, образити когось або збрехати. Якщо ж домінують особистісні мотиви, спрямовані на задоволення власних бажань, це може призвести до значних порушень правил поведінки. [13].

Дослідження, проведені О. Леонтьєвим і В. Мухіною, показують, що в дошкільному віці у дітей формується ієрархія мотивів. Уже трирічна дитина приймає поняття «добре», «погано», «повинно» і усвідомлює, що норми не

можна порушувати, навіть якщо цього дуже хочеться. В.С. Мухіна підкреслює, що підпорядкування мотивів є одним із ключових психологічних досягнень дошкільного віку [10]. Це новоутворення надає поведінці дитини цілісність й визначеність, дозволяючи оцінювати не лише окремі дії, а й загальну спрямованість її поведінки.

Процес підпорядкування мотивів включає здатність вибирати між «хочу» і «треба», віддаючи перевагу важливому. Наприклад, якщо дитина пропонує виготовити прапорець для ровесника і для мами, то вона якісніше працює для мами, хоча бачить у цьому більшу значимість. Сам процес підпорядкування мотивів вимагає зусиль, після чого дитина повинна отримати привабливість, значущість і складність завдань. Це виявилось отримало назву «боротьба мотивів», де переможний мотив стає визначальним для поведінки [13].

З розвитком свідомості дошкільник усе більше усвідомлює причини своїх вчинків і їхні наслідки. Це стає можливим завдяки формуванню самосвідомості, тобто розуміння своєї особистості, якостей і того, як оточуючі ставляться до нього. Особливе значення в цьому має самооцінка – здатність оцінювати свої успіхи й недоліки.

Дошкільники також виявляють значну інтерес до ігрових мотивів. Гра стає головним пізнання світу, і навіть спосіб у серйозній діяльності вони часто створюють явні ситуації. Наприклад, обираючи "зайвий" предмет серед кількох, діти часто використовують ігровий підхід, залучаючи власні фантазії.

Проте система мотивів у дошкільному віці нестійка і легко змінюється під впливом емоцій. Наприклад, дитина може припинити важливе завдання через привабливий зовнішній стимул, як-от нову іграшку. Але з часом вона навчається підпорядковувати свої дії далеким цілям, наприклад, зробити малюнок, щоб порадувати маму на святі. Це явище О. Леонтьєв назвав «зрушенням афекту на початку дії» [7].

Зазначимо, що система мотивів ще нестійка і легко руйнується під впливом яскравої емоційної спонуки. Так, дитина легко відволікається на

привабливу іграшку, незвичайний предмет навіть розуміючи важливість виконання своєї роботи. Такі відволікання характеризують і гру, участь в якій для дитини сама по собі приваблива. Наприклад, діти захоплено граються у «Водія та пасажирів». Вихователь вносить в ігрову кімнату клітку з папугами. Гра припиняється, діти одразу переключаються на клітку. Здатність підпорядковувати мотиви пов'язана із емоціями дитини. Виникнення у дошкільника емоцій у функції передбачення, переживання приємних емоцій в очікуванні певної події, розвиток емоційної спрямованості на іншу людину мотивує дитину свідомо підпорядковувати свої дії віддаленому мотиву. Такі психологічні явища О. Запорожець назвав «зрушення афекту на початок дії» [7].

У дошкільному віці відбувається активний розвиток нових видів мотивів, що зумовлено ускладненнями діяльності дітей. До таких мотивів належать пізнавальні й змагання. Пізнавальні мотиви про виникають у запитаннях дітей («Що це?», «Як це працює?», «Для чого це?»). Спочатку ці питання не завжди свідчать про справжній пізнавальний інтерес, але більшість з них спрямовані на залучення уваги дорослих або встановлений контакт.

Потім головним є питання «Чому?». Часто діти не лише запитують, а й намагаються знайти відповіді, використати свій досвід для пояснення незрозумілого, вдаються до «експерименту» (ламають іграшки, щоб дізнатись, як вони побудовані і з чого). Ці факти є показником допитливості, що є одним із факторів розвитку дітей дошкільного віку. Але ці дитячі питання не завжди є пізнавальним інтересом, прагнення отримати будь-які нові відомості про навколишній світ. Велика частина питань, які задають дошкільнята, має мету привернути увагу дорослого, залучити його до спілкування, поділитися з ним виниклим переживанням. Діти часто не чекають і не дослуховують відповідей на свої питання, перебивають дорослого і переходять до нових питань. З часом, під впливом дорослих, які доступно і обґрунтовано відповідають на його питання, дитина більше цікавиться навколишнім світом і прагне до нових

знань. У результаті пізнавальні мотиви стають основою для майбутньої навчальної діяльності [21].

Крім пізнавальних, у дітей формуються суспільні мотиви, які впливають на їхню поведінку. У дошкільному віці зменшується частка ігрових компонентів у пізнавальних завданнях. Наприклад, дитина вже не просто складає пірамідку за зразком дорослого, а може розібрати калейдоскоп, щоб зрозуміти, як він працює. У віці від 4 до 7 років зростає наполегливість у вирішенні інтелектуальних завдань, що приносить дитині задоволення не лише від гри, а й від мисленнєвих зусиль. Це підкреслюють дослідження Н. Матюшиної та А. Голубєвої [7].

Змагальні мотиви дошкільників мають свої характерні риси, що розвиваються з віком. У 3-4 роки діти не порівнюють свої успіхи чи невдачі з досягненнями інших дітей. Їх прагнення до самоствердження і бажання отримати схвалення дорослих виражаються не через суперництво, а через демонстрацію своїх позитивних якостей і дій, які підтримують схвальні оцінки. Наприклад, в експерименті, де молодшим дошкільникам запропонували грати в дидактичну гру із призом за перемогу, діти змогли виконати завдання разом, допомогли одному і наполягали, щоб нагороду отримали всі учасники незалежно від результатів [14].

З віком у дітей додатково формується інтерес до суперництва. У старших дошкільників (5-6 років) прагнення бути першим, найкращим стає більш вираженим. Вони охоче грають у настільні та спортивні ігри, які часто передбачають елементи змагання (наприклад, «Хто швидкіший?», «Хто перший?»). Однак різні мотиви можуть виявлятися і в діяльності, яка не передбачає конкуренції, коли діти порівнюють свої успіхи, демонструють досягнення або навіть переживають через невдачі [28].

Важливо, щоб дорослі підтримували здорову змагальність, особливо в ігрових і спортивних ситуаціях. Надмірна конкуренція може призвести до небажаних наслідків, таких як хвастощі, обман чи ревності. Для запобігання

таким проявам варто акцентувати увагу дітей не лише на досягненнях, а й на співпраці, взаємодопомозі та важливості участі.

Паралельно із змагальними мотивами у дошкільників активно розвиваються соціальні мотиви. У віці 5-6 років діти починають більше цінувати стосунки з однолітками. Вони готові поступитися власними інтересами заради збереження дружби чи гармонії в групі. Наприклад, дитина може погодитися на непривабливу роль у грі або віддати іграшку, щоб уникнути конфлікту [7].

Соціальна група мотивів охоплює бажання отримати схвалення, уникнути покарання, підтвердити свою значущість і унікальність. Діти прагнуть бути визнаними серед однолітків і дорослих, що часто проявляються у суперництві за увагу або ревнощах до похвали інших. Якщо потреба у визнанні залишається незадоволеною (наприклад, дитину постійно критикують, не беруть у гру, дають образливі прізвиська), це може призвести до асоціальних форм. Діти можуть навмисно порушувати правила, щоб звернути до себе увагу.

З віком дошкільники починають усвідомлювати і приймати норми поведінки, які диктують дорослі. У 3-4 роки мотиви слухняності більшого обумовлені прагненням отримати заохочення чи уникнути покарання. Але у старших дошкільників (5-7 років) поведінка керується внутрішніми етичними уявленнями про правильне і належне. На думку Л.І. Божович, це формування внутрішніх моральних інстанцій є одним із ключових новоутворень дошкільного віку [7].

Дослідниця В. Ніколенко підкреслює, що присутня дорослого чи однолітків ускладнень розвитку самоконтролю. Згодом діти починають самостійно регулювати свою поведінку, передбачаючи наслідки своїх дій, наприклад, можливо осудження або похвали. Психолог Д. Ельконін зазначає, що в молодшому дошкільному віці бажання дітей часто мають імпульсивний характер – вони підкорилися своїм емоціям і афектам. Натомість у старшому

дошкільному віці дитина починає навчатися контролювати свої імпульси і вибирати більш усвідомлені дії [31 с. 465].

На завершальному етапі дошкільного віку мотиви діяльності дітей стають більш системними, одні починають переважати над іншими. Головні мотиви початку поведінки дитини. Наприклад, суспільні мотиви, такі як бажання допомогти іншому або зробити щось корисне, прогресують ключову роль у моральному розвитку.

Дослідники (Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло та ін.) наголошують на важливості розвитку суспільних мотивів, які формують у дитини здатність діяти заради інших. Вже у молодшому дошкільному віці діти можуть виконувати прості завдання, щоб порадувати інших. У старшому віці їхні дії залишаються більш свідомими і спрямованими на дотримання моральних норм [10 с. 161].

Мотиви, що визначають поведінку дітей дошкільного віку, відображають усвідомлення норм поведінки в суспільстві та ставлення дитини до оточуючих. У старшому дошкільному віці відбувається значне зростання ролі громадських мотивів. Це проявляється у бажанні зробити щось корисне для інших, полегшити їхнє становище чи просто принести радість. Зовнішні мотиви, такі як прагнення здивувати або допомогти, формуються досить рано, але до старшого дошкільного віку вони стають більш усвідомленими. Наприклад, діти можуть із задоволенням створити вітальну листівку для батьків чи допомогти однолітку одягнутися. [10 с. 161-162].

Важливу роль у поведінці дошкільників відіграють мотиви встановлення та підтримання позитивних стосунків із дорослими та ровесниками. Дитина прагне отримати схвалення, ласку чи похвалу, що стає важливим важелем її поведінки. Таке прагнення мотивує дитину дотримуватись встановлених правил та орієнтуватися на оцінки дорослих. З часом, коли у дитини розвиваються контакти з однолітками, їхнє ставлення до неї також набуває важливого значення. Наприклад, спочатку трирічна дитина може не помічати інших дітей у групі, але поступово вона починає

враховувати їхні інтереси. У старшому дошкільному віці діти прагнуть завоювати симпатію ровесників, особливо тих, хто користується авторитетом у групі.

Особливе місце у мотиваційній сфері дошкільників займають мотиви самолюбства та самоствердження. Їхній початок пов'язаний із раннім дитинством, коли дитина починає відокремлювати себе від інших. Дорослі виступають для неї взірцем, і, наслідуючи їх, дитина прагне бути поміченою, поважною, а також домагатися виконання своїх бажань [27].

Моральні мотиви мають ключове значення для формування ставлення дитини до інших людей. У ранньому віці дотримання моральних норм відбувається здебільшого для підтримання позитивних взаємин із дорослими. Наприклад, дитина виконує правила, щоб заслужити похвалу. Проте до старшого дошкільного віку діти починають усвідомлювати моральні норми та їх значущість для інших. Поступово виконання правил стає внутрішньою потребою. Якщо у молодшому віці моральні дії дітей обмежуються колом близьких людей, то у старшому дошкільному віці їх поведінка поширюється на ширше оточення. Це пояснюється усвідомленням дітьми обов'язковості та значущості моральних норм [7].

Діти старшого дошкільного віку вже здатні свідомо оцінювати свої вчинки та вчинки інших людей. Наприклад, вони можуть виражати співчуття до літературних героїв, розуміючи моральну сутність ситуації. У них виникають більш складні мотиви громадського характеру, як-от бажання допомогти іншим чи зробити щось корисне.

Дошкільний вік є критичним періодом для формування мотивації до діяльності, як-от гри, навчання чи трудової активності. У процесі діяльності змінюються пріоритети мотивації: від інтересу до нового чи бажання досягти успіху до прагнення отримати схвалення або уникнути покарання. З часом мотиви стають більш усвідомленими, набуваючи як зовнішніх (соціальних), так і внутрішніх характеристик.

У своїй роботі "Розвиток мотивів навчальної діяльності дитини" О. Леонт'єв звертає увагу на відмінність між «зрозумілими» та «діючими» мотивами. Наприклад, дитина може розуміти, чому важливо вчитися, але це ще не означає, що вона відчуває потребу займатися навчанням. Лише за умови правильного поєднання зрозумілих і діючих мотивів можливо сформувати стійку мотивацію до навчання [28].

М. Матюхіна у своїх дослідженнях класифікувала мотиви навчання, виділивши пізнавальні, соціальні, вузькоособисті та зовнішні мотиви. Наприклад, старші дошкільники частіше мотивуються потребою самовизначення та самовдосконалення, прагнучи отримати знання заради досягнення соціальної значущості. Л. Божович наголошує на тому, що в дошкільному віці навчання приваблює дітей як серйозна діяльність, яка приносить реальні результати. Це особливо важливо для підготовки дитини до школи, коли виникає потреба в пізнавальних завданнях, що стимулюють розвиток інтересу до навчання [10].

Формування мотивації в дошкільному віці потребує систематичної роботи дорослих. Важливо створювати умови, які сприятимуть розвитку як соціальних, так і пізнавальних мотивів. Це може бути підтримка інтересу до навчання через гру, заохочення участі в колективній діяльності та формування усвідомлення значущості моральних норм.

М. Гінзбурга [7] виділив таку класифікацію мотивів дітей саме старшого дошкільного віку:

- пізнавальний (навчальний) (задоволення пізнавальної потреби);
 - широкі соціальні мотиви (розуміння суспільної необхідності навчання);
 - «позиційний» мотив (прагненням зайняти нову позицію соціальних у відносинах);
 - зовнішні мотиви навчання (виконання вимог дорослих);
 - ігровий мотив перенесений у навчання ;
- мотив отримання високої оцінки.

Заслужовує на увагу класифікація М. Матюхіної, за якою виділено такі групи мотивів:

- мотиви, безпосередньо закладені в навчальній діяльності та пов'язані з її продуктом:
 - мотивація змістом (мотиви, пов'язані зі змістом навчання);
 - мотивація процесом (мотиви, пов'язані з процесом навчання, бажанням міркувати, долати труднощі під час навчання);
- мотиви, що перебувають поза навчальною діяльністю:
 - широкі соціальні мотиви: мотиви обов'язку та відповідальності, самовизначення;
 - вузько особисті мотиви: мотивація благополуччя, уникання невдач і запобігання їм [10].

Аналізуючи роботи Л. Божович та М. Матюхіної виділимо умовні назви мотивів, які можуть мати місце у мотиваційній сфері старших дошкільників:

1. Мотиви в грі (виконання ігрових завдань, допомога колезі по грі);
2. Мотиви в навчанні (досягнення результатів у навчанні);
3. Пізнавальні мотиви (потреба в нових знаннях);
4. Соціальні мотиви (займати певне місце в колективі);
5. Зовнішні (позитивне ставлення до навчання, школи; прагнення бути дорослим; бажання бути у центрі уваги; бажання порадувати батьків; бажання отримати схвалення; допитливість; уникнення покарань);
6. Внутрішні (задоволення безпосереднім процесом мовленнєвої діяльності).

Отже, мотивація є одним із головних чинників у навчанні та розвитку дитини. Психолого-педагогічні підходи дозволяють розробити дієві методи, які сприяють посиленню інтересів дітей до навчальної діяльності та забезпечують поступовий перехід від ігрової до навчальної діяльності. Сформована в дошкільному віці мотивація до навчання має стати основою для

подальшого інтересу дитини до знань, допомагаючи їй орієнтуватися в освітньому середовищі та успішно адаптуватися до шкільного навчання.

1.3. Розвиток мотиваційної сфери у дітей дошкільного віку

Мотивація є фундаментальною складовою психічного розвитку дитини, оскільки саме вона визначає, чому і для чого людина здійснює ті чи інші дії. У дошкільному віці мотиваційна сфера дитини перебуває в стадії активного формування і є особливо чутливою до впливу середовища, дорослих і ровесників. Це період, коли поведінка дітей забарвлена яскравими емоціями, яскравою уявою та прагненням пізнати світ у різних формах – через гру, спілкування, творчість і наслідування дорослих.

Як вже ми зазначали, характерним для дошкільного віку є розвиток мотиваційної сфери дітей. Проходить активізація пізнавальних мотивів, що є основою для формування та розвитку навчальної діяльності. З'являються нові мотиви, особливо ті, які за своїм характером можна визначити як суспільні, тобто такі, що впливають на всю поведінку дитини. Однак поява та розвиток таких мотивів залежить від виховного впливу дорослих. Мотиви поведінки дітей зовсім інші ніж дорослих. В дітей, з одного вони дуже прості та наївні, а з іншого боку вони приховані, зовсім неусвідомлені, та зеркалять сімейне виховання [13].

Дошкільний вік є критичним періодом формування мотиваційної сфери, яка визначає напрямок розвитку особистості дитини. У цей час активно формуються пізнавальні мотиви, які закладають основу для розвитку навчальної діяльності. З'являються нові мотиви, зокрема соціального характеру, які впливають на поведінку дитини в цілому. Їх виникнення та розвиток значною мірою залежать від виховного впливу дорослих.

Сфера мотивації дітей дошкільного віку розвивається активно, формуються різні типи мотивів поведінки та виникають нові, які характерні

для розвитку саме дошкільному дитинстві. З формуванням самосвідомості і формується мотиваційна сфера дітей дошкільного віку, відбувається взаємозв'язок між цими двома сферами. Беручи за основу їх розвиток, ми можемо спостерігати появу у дитини усвідомлення свого соціального Я і формування внутрішньої позиції. Основою мотивів є первинні (тобто природні) і вторинні (набуті) потреби, які відображаються у формі переживань, почуттів, інтересів, уявлень, думок, ідей, понять, моральних ідеалів, переконань тощо [19].

Р. Павелків дав визначення поняття «мотивація», як систему мотивів, що визначає саме конкретну поведінку та діяльності людини. Розкриття причин поведінки, дій і вчинків людини передбачає аналіз сукупності мотивів, якими зумовлено конкретну поведінку [27]. Можна переконатися, що зрозуміти дитину набагато простіше, ніж дорослу людину, оскільки мотиви її вчинків прослідковуються у поведінки і діях.

Під час всебічного розвитку дитини на різних вікових етапах мотивація формується на основі провідних видів діяльності і з розвитком соціальної ситуації.

У дошкільному віці, дитина набуває все більше знань і умінь, але показником сформованості особистості є її внутрішня структура, яку утворюють мотиви поведінки, під впливом яких вона діє. Найбільший вплив на поведінку та дії дітей дошкільного віку мають типові для них мотиви, пов'язані з імітацією поведінки дорослих, прагненням діяти, як вони. Бажання бути схожим на дорослого прослідковується і в рольовій грі.

Мотивація є однією з основних психологічних категорій, що характеризує поведінку людини, зокрема дошкільника. У цьому віці мотиваційна сфера активно розвивається і формується, стаючи ключовим чинником, що визначає діяльність та вчинки дитини. Унікальність дошкільного періоду полягає в тому, що в ньому переплітаються ігрові, соціальні та пізнавальні мотиви, які поступово змінюють один одного, стаючи дедалі усвідомленішими та складнішими.

Гра є провідною діяльністю дошкільного віку, тому її мотиви визначають більшість вчинків дитини. Діти прагнуть до самоідентифікації з дорослими через рольові ігри, у яких вони моделюють соціальні стосунки, наслідуючи професії, побутові дії чи взаємодії між людьми. Ігрові мотиви часто забарвлюють поведінку, і дитина може видавати вигадане за реальність. Наприклад, висловлювання про уявні події («Ми з татом каталися на човні, який перевернувся...») не слід сприймати як брехню, адже це прояв творчої фантазії, яка є важливою для розвитку.

Проте ігрові мотиви часто переплітаються з уявою. Наприклад, дитина може розповідати про події, яких не було («Ми літали на літаку й бачили динозаврів»), що є нормальним проявом фантазії і свідчить про її когнітивний розвиток. У такій поведінці не слід вбачати схильність до обману – це, навпаки, вказує на творчий потенціал і здатність переносити ігрові ситуації у власний досвід.

Іноді діти перетворюють навіть серйозні завдання на гру, додаючи їм елементи уявності. Наприклад, під час завдання класифікувати предмети (людина, лев, кінь, віз), дитина може пояснити свій вибір через вигадану ситуацію, де лев «відправляється в зоопарк», бо він небезпечний. Це свідчить про розвинену фантазію та здатність до творчого мислення.

У дошкільному віці формується усвідомлення себе як частини соціальної групи. Спочатку для дитини найбільш значущими є дорослі, чие схвалення і підтримка мотивують її до певної поведінки. Наприклад, малюк прагне допомогти мамі, адже хоче почути похвалу або відчути себе важливим.

Прагнення до позитивних стосунків із дорослими та однолітками є важливим для дошкільників. Дитина шукає схвалення від дорослих і намагається дотримуватися встановлених правил. Поступово значущість думки однолітків зростає, і діти прагнуть здобути симпатію групи або окремих товаришів. Особливо вони намагаються привернути увагу авторитетних чи близьких за духом однолітків.

На ранніх етапах діти можуть не помічати інших (наприклад, трирічна дитина може забрати стільчик у сусіда, не зважаючи на це), але зі спільною діяльністю формується усвідомлення ролі інших у грі чи завданні. Визнання серед однолітків стає стимулом для розвитку таких особистісних якостей, як старанність, відповідальність та вміння співпрацювати.

У дошкільному віці діти часто прагнуть виділитися, проявити себе, здобути повагу чи виконувати головну роль у грі. Таке прагнення може проявлятися у перебільшенні своїх можливостей або намаганні привернути увагу. Наприклад, дитина може сказати, що «підніме великий камінь», хоч це не відповідає дійсності.

Прагнення до самоствердження іноді набуває негативних форм, таких як упертість, вередування чи прагнення домінувати. Це часто є наслідком невдалого виховного впливу, коли дитина не отримує можливості реалізувати себе у соціально прийнятний спосіб.

Мотиви поведінки з віком стають більш усвідомленими. Якщо молодший дошкільник діє переважно під впливом емоцій і ситуативних бажань, то старший уже може пояснити свої вчинки та враховує суспільні норми. Наприклад, трирічна дитина годує курей, щоб побачити, як вони збігаються, а шестирічна – щоб допомогти мамі.

Згодом ситуативні мотиви відступають на другий план, поступаючись місцем усвідомленим спонуканням, що базуються на суспільних нормах, інтересах інших людей та уявленнях про себе як частину соціуму.

Етапи розвитку мотивів

Молодший дошкільний вік (3-4 роки):

- Домінують емоційно-ситуативні мотиви.
- Діяльність здебільшого імпульсивна, залежить від бажань.
- Відсутнє усвідомлення довготривалих цілей.

Середній дошкільний вік (4-5 років):

- Починають формуватися соціальні мотиви.
- Розвивається взаємодія з однолітками.

- З'являється розуміння правил поведінки та їхнє часткове дотримання.

Старший дошкільний вік (5-6 років):

- Формуються стійкі мотиви досягнення, співпраці та пізнання.
- Мотиви стають більш усвідомленими, поведінка частково планується.
- Ускладнюється ігрова та продуктивна діяльність.
- Фактори, що впливають на розвиток мотивації

Дорослі через свої дії, оцінки та заохочення формують у дитини уявлення про бажану поведінку, сприяють формуванню пізнавальних, соціальних та моральних мотивів.

У групах розвиваються мотиви співпраці, визнання, дружби, що стимулює соціалізацію дитини. Темперамент, рівень пізнавальної активності, характерний для дитини, також визначають типи мотивів.

Розвиток мотиваційної сфери в дошкільному віці є підґрунтям для успішної соціалізації, формування моральних норм і готовності до навчання у школі. Через правильне спрямування мотивів вихователі й батьки допомагають дитині:

- вчитися співпрацювати з іншими, поважати думку ровесників і дорослих;
- долати труднощі та досягати цілей;
- розвивати самостійність і відповідальність;
- формувати здорову самооцінку.

Отже, можна зробити висновок, що поняття мотивації є одним із основних елементів у вивченні поведінки та розвитку дитини дошкільного віку. Мотиваційна сфера дошкільника є багатогранною і динамічною. У ній взаємодіють ігрові, соціальні, пізнавальні та самостверджувальні мотиви, які змінюються з віком. Важливим є правильний виховний підхід, що дозволяє дитині реалізувати свої прагнення через гру, пізнання та спілкування.

Формування усвідомлених мотивів у дошкільному віці створює основу для успішного особистісного розвитку, адаптації до шкільного навчання та майбутнього соціального життя.

Висновки до I-го розділу

Дошкільний вік є періодом інтенсивного психолого-педагогічного розвитку дитини, під час якого відбувається формування базових компонентів психіки, закладених у ранньому дитинстві. У цей час дитина активно розвивається в когнітивному, соціальному та емоційному планах, закладаючи основи для подальшого навчання та соціальної взаємодії.

До кінця дошкільного віку дитина досягає високого рівня пізнавального та особистісного розвитку, що дає їй можливість перейти на новий етап навчання в школі. У цей період у дітей є активний розвиток мотиваційної сфери, що виявляється в усвідомленні значення навчальної діяльності та розумових потреб у досягненні успіху. Високий рівень пізнавального розвитку сприяє формуванню стійкого інтересу до нових знань, а розвинена особистісна мотивація забезпечує готовність до тривалої праці, необхідної для шкільного навчання. Таким чином, мотивація до навчання, що формується в дошкільному віці, є вирішальною для успішної адаптації до шкільної освіти, оскільки вона базується на внутрішніх інтересах дитини, її бажанні пізнати нове та реалізовувати.

Мотивація, як основний чинник активності, є джерелом, що спонукає до дії та означає спрямованість поведінки. Беручи до уваги психолого-педагогічний підхід до мотивації навчання здійснюється не тільки природа мотивів, але й їхня структура, значення в соціальному й особистісному розвитку дитини. У формуванні процесу мотивації виявляються складні та різнопланові аспекти, такі як взаємодія зовнішніх і внутрішніх установ, їхня ієрархія та зміна пріоритетів на різних етапах вікового розвитку.

Важливим аспектом у розвитку мотивації в дошкільному віці є процес ієрархізації мотивів: у дітей зростає формування здатності надавати певним мотивам більшого значення, ніж іншим. Цей процес є ключовим для усвідомленого регулювання поведінки, що, зокрема, підкреслюється у роботах Д. Ельконіна, Л. Божович та інших дослідників. Вони звертають увагу на те, що свідоме підпорядкування мотивів, а також усвідомлення соціально значущих норм і правил є передумовою для подальшого переходу від ігрової діяльності до навчальної та трудової діяльності, що вимагатиме від дитини більшої зосередженості, наполегливості та здатності контролювати емоційні імпульси.

Розвиток мотиваційної сфери дитини супроводжується зміною переваг, коли ситуативні мотиви поступаються місцем більш стабільним та усвідомленим мотивам, таким як бажання отримати схвалення, демонструвати свої можливості, діяти відповідно до групових норм. Саме в цей період закладається основа для подальшого формування цілеспрямованості та внутрішнього контролю над власними діями, що є дорослими якостями особистості.

Таким чином, у підсумку можна стверджувати, що думки в розділі дають змогу глибше зрозуміти механізми формування мотиваційної сфери дошкільника. На основі аналізу цих теоретичних підходів можна дійти висновку, що мотивація успішної ключової ролі у підготовці дитини до навчання, соціальної взаємодії та подальшого особистісного розвитку. Виховання мотиваційної сфери дітей є особливим місцем для педагогів і психологів, адже саме розуміння мотиваційних потреб і результатів дозволяє побудувати ефективний виховний процес, який сприяє гармонійному розвитку дитини та формуванню в ній стійкої позитивної мотивації до навчання й соціальної взаємодії.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЛОГОПЕДИНИХ ЗАНЯТЬ

2.1. Роль та вплив мотивації до навчання на логопедичних заняттях

Зазначаючи, що основними напрямками педагогічної роботи, з дитиною дошкільного віку, є розвиток дитини саме як особистості. Сутність особистості становлять не тільки можливості дитини, її знання та навички, але й розвиток мотиваційної сфери. Виділимо, що в Базовому компоненті дошкільної освіти подано такі поняття, як «можу» і «хочу». Розглянемо їх. Основні складники фонду «можу» - це можливості дитини: знання, уміння, навички та здібності; а фонду «хочу» - потреби: прагнення, бажання, плани, ставлення [1]. Одним із ключових чинників, що впливають на ефективність і результативність навчання, є мотивація. Саме позитивна мотивація дозволяє дітям активно залучатися до навчального процесу, докладати більше зусиль, раціонально використовувати час і енергію. Це стимулює їхній інтерес до знань і дозволяє досягти своїх переваг. Без належної мотивації навчання стає рутинним і малоефективним, тому важливо підтримувати бажання дітей розвиватися і вчитися новому.

Щоб навчання приносило радість і захоплення, потрібні методи, які формують позитивні мотиви. Сюди входить створення доброзичливої атмосфери, де кожна дитина відчуває себе комфортно і впевнено, а також стимулювання таких інтелектуальних почуттів, як інтересів, захоплення, здивування. Емоційний комфорт у класі чи групі ускладнює тому, що діти активно проявляють себе, задають питання, цікавляться новими темами. такі відчуття створюють особливий мікроклімат, що сприяє розвитку допитливості та відкритості до навчання [37].

Розвиток мотивації залежить від внутрішніх стимулів – тобто інтересу і задоволення, яке отримує дитина під час навчання. Коли діти бачать зміст і логіку в завданнях, відчують, що можуть вирішувати проблеми та розв'язувати цікаві задачі, їхній інтерес до навчання посилюється. Вони підтримують задоволення не лише від результату, а й від самого процесу навчання. Важливо також доповнювати цей зовнішній інтерес засобами стимулювання, наприклад, грою, наочними матеріалами чи заохоченням. Іноді ці саме методи допомагають дітям краще засвоювати знання, підвищують їхню впевненість і створюють позитивне ставлення до навчання [29]

Активність є природною рисою людини, і вона забезпечує важливий зв'язок людини із зовнішнім світом. Саме потреби виступають як джерело цієї активності, підштовхуючи нас до дій і взаємодії. Людина не просто пристосовується до умов життя, а й змінює їх, намагаючись задовольнити свої потреби, які історично розвивалися разом із суспільством. Унікальною формою взаємодії людини з оточуванням є діяльність, яка включає цілеспрямоване перетворення речей і явищ навколишнього світу відповідно до власних потреб і бажань [17].

Будь-яка діяльність людини, в тому числі навчання, є свідомою і має мету. Коли ми ставимо перед собою конкретну мету і вибираємо способи її досягнення, ми мотивуємо себе на активність. Планування, передбачення результатів, усвідомлення ідей – усе це характеризує діяльність людини як свідомість і цілеспрямованість. Мотивація є тією силою, яка змушує нас діяти, адже вона пов'язує наші потреби з цілями, до яких ми прагнемо [34].

Зазначимо, що діяльність людини - це усвідомлена активність, яка виявляється системою дій, спрямованих на реалізацію цілі. Прагнення людини, те для чого вона працює, за що бореться, чого бажає досягти під час своїх діє є її метою. Усвідомлена діяльність людини не можлива без цілі. Мета людської діяльності виникала й розвивалася історично, в процесі праці, її спричиняло суспільне життя, умови, в яких живе індивід. Вони залежать від

ролей, які доручено виконувати особистості, суспільних доручень, від її розвитку та індивідуальних особливостей [17].

Проаналізувавши наукову літературу ми визначили, що мотивація до навчання є одним із ключових факторів, що впливають на успішність логопедичних занять, оскільки саме вона формує активну участь дитини в навчальному процесі, допомагає зберігати інтерес та спрямованість на досягнення поставлених цілей.

У контексті логопедичної роботи мотивація набуває особливого значення, оскільки подолання мовленнєвих труднощів потребує значних зусиль від дитини. Логопедичні заняття часто передбачають повторювані, а часом і непрості вправи, що потребують терпіння, наполегливості та емоційної підтримки. Тому важливо створити такі умови, за яких у дитини сформується стійкий інтерес до занять, а сам процес корекції мовлення буде сприйматися не як обов'язок, а як цікавий і корисний досвід.

Перш за все, мотивація до навчання на логопедичних заняттях може проявлятися у вигляді внутрішнього інтересу до навчання. Дитина повинна розуміти важливість виправлення мовленнєвих порушень, а також бачити позитивний результат від своєї праці. Внутрішня мотивація підтримує тривале залучення дитини у процес, що особливо актуально в умовах, коли вправи можуть бути одноманітними, а результати – поступовими. Саме внутрішній інтерес забезпечує стабільність занять, формуючи готовність дитини наполегливо працювати та долати труднощі. У випадку з молодшими дітьми, які ще не завжди здатні усвідомити важливість мовленнєвої корекції, роль мотивації полягає у створенні інтересу через ігрові елементи, що дозволяють формувати позитивне ставлення до занять.

З іншого боку, мотивація на логопедичних заняттях може мати також і зовнішню природу. Це може бути бажання отримати похвалу від батьків або педагогів, визнання серед однолітків, а також досягнення інших позитивних результатів, пов'язаних із покращенням мовленнєвих навичок. Особливо важливо, щоб на ранніх етапах заняття приносили дитині емоційне

задоволення. Позитивні емоції у відповідь на успішне виконання вправ закріплюють мотивацію, стимулюють до подальших зусиль та підвищують впевненість у своїх силах. Дорослі, які займаються з дитиною, мають заохочувати будь-які навіть найменші успіхи, адже визнання та схвалення з боку дорослих є потужними мотиваційними чинниками для дітей молодшого віку.

Особливу роль у мотивації до логопедичних занять відіграє зворотний зв'язок. Коли дитина бачить, що її зусилля приносять результат, і помічає, що її мовлення покращується, це стає додатковим стимулом продовжувати роботу. Якщо дитина не бачить прогресу, вона може втратити інтерес до занять, що суттєво ускладнює навчальний процес. У логопедичних заняттях особливо важливо, щоб дитина отримувала зрозумілий і своєчасний зворотний зв'язок про свої успіхи і помилки, адже це допомагає їй відчувати контроль над процесом і повірити у можливість досягнення кінцевої мети. Зворотний зв'язок також допомагає дитині розуміти, у чому вона просунулася, а над чим ще варто попрацювати, що формує відповідальне ставлення до занять та самостійність у виконанні завдань [32].

Мотивація до навчання на логопедичних заняттях сприяє також розвитку таких важливих навичок, як увага, посидючість і самоконтроль. Для досягнення позитивних результатів у корекції мовлення дитині необхідно зосереджуватися на завданнях, слухати вказівки дорослого та слідувати їм. За умови високої мотивації дитина охоче дотримується вказівок і прагне виконувати вправи правильно, розуміючи важливість кожного завдання. Це, своєю чергою, сприяє формуванню дисциплінованості, що позитивно впливає на загальну готовність дитини до подальшого навчання в школі.

Для підтримання мотивації на логопедичних заняттях також важливо створювати відчуття успіху та перемоги. Наприклад, виконання вправ можна супроводжувати використанням невеликих заохочень – це можуть бути ігрові завдання після виконання більш складної вправи, наклейки, похвала або невеличкі винагороди. Однак важливо пам'ятати, що занадто часте

використання матеріальних винагород може призвести до зниження внутрішньої мотивації та формування залежності від винагороди. Тому стимулювання інтересу до занять має будуватися на емоційній підтримці, похвалі та підкресленні досягнень дитини [32].

Таким чином, мотивація до навчання на логопедичних заняттях є багатограним явищем, яке впливає не лише на успішність подолання мовленнєвих труднощів, а й на загальний розвиток особистості дитини. Забезпечення позитивної мотивації сприяє не тільки активній участі дитини в процесі корекції, а й розвитку самостійності, відповідальності та впевненості у власних силах. Ефективне використання різних видів мотивації дозволяє створити умови, за яких логопедичні заняття стають привабливими для дитини, викликають інтерес та формують позитивне ставлення до навчання в цілому.

Отже, мотивація до навчання на логопедичних заняттях є однією з основних сил ефективного навчання. Вона надає дитині внутрішні сили і прагнення долати труднощі, розвиватися і впевнено рухатися вперед. Правильне використання ігрових методів, підтримка з боку логопеда і батьків, створення емоційно-комфортної атмосфери, регулярний зворотний зв'язок і підкреслення досягають формування у дитини позитивного ставлення до занять. Це в кінцевому результаті досягає тільки не успішного засвоєння мовленнєвих навичок, але й загального розвитку дитини, її впевненості у собі та соціальній адаптації.

2.2. Принципи та прийоми підвищення мотивації до навчання на логопедичних заняттях

Мотивація є фундаментальним фактором успіху в логопедичній роботі, оскільки корекція порушень мовленнєвих захворювань потребує постійного зусиль і значної емоційної стійкості дитини. Враховуючи, що логопедичні

поняття можуть бути доволі рутинними та вимагати від терпіння дитини, важливо підтримувати її інтерес та зацікавленість у процесі. Саме мотивація дитини зберегти позитивний настрій на досягнення результату, що є особливо важливим для розвитку її мовленнєвої компетентності та загального емоційного благополуччя [13].

Мотивація на логопедичних заняттях може бути зовнішньою, внутрішньою або комбінованою. Зовнішня мотивація передбачає прагнення дитини отримати похвалу від дорослих, винагороду чи визнання серед однолітків, що забезпечує перший імпульс до заняття. Зовнішня мотивація допоможе підтримати початковий інтерес дитини, особливо у випадку складних вправ, з якими вона раніше не стикалася. З часом зовнішня мотивація може поступово трансформуватися у внутрішню, коли дитина починає отримувати задоволення від самого процесу та відчуває впевненість у своїх силах. Внутрішня мотивація, що базується на внутрішньому інтересі, підтримує стійке бажання працювати над собою та своїм мовленням, що є критично меншою для стійкого результату.

В працях науковців можна прослідкувати та відділити основні цілі мотивації, а саме:

- утворення стійкого інтересу на занятті;
- активність та увага дітей;
- бажання до самоосвіти.

Залежно від цих цілей мотивації педагог планує перспективний результат, який підпорядковується мотивацією дітей.

Зазначимо основні чинники, які знижують або взагалі знищують мотивацію дитини у процесі навчання:

1. Страх бути покараним. Цей страх паралізує активність дитини через прагнення уникнути покарання.
2. Відсутність мети. Без розуміння необхідності дії, бажання її виконувати не виникає.

3. Хвороба дитини. Уся активність організму автоматично спрямовуються на підтримку здоров'я.

4. Пригнічений емоційний стан.

5. Педагогічна занедбаність. Знімає відповідальність з дитини за наслідки її дій.

6. Завдання яке не відповідає інтелектуальному розвитку дитини. Відсутність зацікавленості через нерозуміння алгоритму виконання завдання, або взагалі дитина не усвідомлює що треба зробити.

7. Відсутність почуття відповідальності. Понижує актуальність знань

8. Відчуття обману. Знижує бажання співпрацювати з педагогом внаслідок підриву довіри.

9. Припинення почуття гідності дитини, знецінювання. Відбувається теж саме, що і при обмані.

10. Відсутність емоційного контакту між дитиною і педагогом. Формує відчуженість, не сприяє бажанню співпрацювати.

Оглядаючи проблему мотивації в психолого-педагогічній літературі та в навчально-виховному процесі, я дійшла висновку, що співпраця спеціаліст-дитина повинна базуватись на принципах поваги, довіри, взаєморозуміння, самостійності. Цим логопед пробуджує у дітей відчуття незалежності, спонукає до співпраці, надає перспективу розвитку. Все це є надважливим кроком до підтримання стійкої позитивної мотивації. А це є важливим кроком до мотивації.

Розглянемо детально принципи підвищення мотивації до занять у дітей дошкільного віку:

1. Використання ігрових технологій

Ігрові технології є однією з найефективніших інструментів формування мотивації у дітей, особливо на ранніх етапах логопедичної роботи. Гра дозволяє зняти напругу, що виникає через мовленнєві труднощі, і створює умови для активного навчання. Наприклад, рольові ігри, де діти виконують завдання у формі гри з улюбленими персонажами, можуть сприяти розвитку

мовлення, формуванню правильної артикуляції, збагаченню словникового запасу. Ігровий метод дозволяє дітям проявити ініціативу, самостійність та стимулює їх до досягнення конкретних результатів у навчанні.

2. Інтерактивні засоби навчання

Застосування інтерактивних технологій – таких як аудіо- та відеоматеріали, мультимедійні презентації, інтерактивні дошки – допоможуть зробити заняття більш цікавими та різноманітними. Використання цих засобів дозволяє унаочнити матеріал, привернути увагу дітей до певних деталей, сформулювати висновки про різні аспекти мовленнєвої діяльності. Наприклад, перегляд коротких освітніх відеороликів з правильною артикуляцією певних звуків дає можливість дітям швидше засвоїти потрібний матеріал, порівняти свій власний прогрес із показаним зразком.

3. Заохочення та позитивний зворотний зв'язок

Мотивація в значній мірі залежить від того, наскільки дитина відчуває підтримку та розуміння зі сторони педагога. Логопед повинен не тільки оцінювати результат, але й помічати і підтримувати зусилля дитини, підкреслюючи навіть невеликі досягнення. Позитивний зворотний зв'язок може бути виражений як через похвалу та доброзичливе ставлення, так і через конкретні заохочення, такі як наклейки, жетони, які дитина збирає на шляху до певної мети. Наприклад, система балів для успішного виконання завдань дозволяє не тільки підкріплювати мотивацію, але й формувати у дитини відчуття досягнення та задоволення від навчального процесу.

4. Персоналізація навчальних завдань

Кожна дитина має свої індивідуальні мовленнєві особливості, тому важливо адаптувати завдання до конкретних потреб і рівня підготовки дитини. Використання персоналізованих завдань забезпечує не лише ефективне засвоєння матеріалу, але й розвиток внутрішньої мотивації до навчання. Наприклад, для дитини, яка захоплюється певною тематикою (тваринами, машинами тощо), можна підібрати завдання, що стосуються цієї теми. Такий

підхід дозволяє підтримувати інтерес дитини та робити почуття емоційно значущими для неї.

5. Створення ситуацій успіху

Важливою стратегією підтримки мотивації є створення ситуації успіху. Це ситуація, у якій дитина може відчувати, що її зусилля та робота приведені до конкретних результатів. Логопед може спланувати завдання таким чином, щоб дитина завжди відчувала себе успішною. Наприклад, проведення легких та складніших завдань дозволяє знизити рівень стресу, підвищити впевненість дитини у своїх силах та допомогти їй подальшому прогресу. Позитивний досвід успіху на заняттях створює передумови для стабільної мотивації та формує довіру до власних можливостей.

Роль батьків у підтримці мотивації дитини до логопедичних занять

Не батьків меншим аспектом є залучення до процесу розвитку мотивації дитини на логопедичних заняттях. Батьки повинні розуміти, що їх підтримка є однією з найбільших чинників, що успішність навчання. Логопеду слід давати батькам рекомендації щодо організації мовленнєвих вправ вдома, підказувати, як хвалити дитину за досягнення та як допомогти їй подолати труднощі. Спільні зусилля педагога і батьків створюють циклічну систему підтримки, яка забезпечує не тільки досягнення цілей навчання, але й загальний розвиток дитини, формуючи у неї позитивне ставлення до навчання та віру у власні можливості.

Отже, мотивація до навчання на логопедичних заняттях є комплексним фактором, який впливає на всі аспекти освітнього процесу. Застосування різних методів стимулювання, створення ситуацій успіху, використання індивідуального підходу та інтеграція батьків у процес навчання є ключовими елементами, які допомагають підтримувати та розвивати мотивацію дітей. Формування стійкої позитивної мотивації дозволяє не тільки досягти поставлених логопедичних цілей, але й погіршити загальному особистісному зростанню дитини, її емоційному розвитку та соціальній адаптації.

Висновки II-го розділу

Було розглянуто особливості мотивації до навчання у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях, а також визначено основні чинники, які впливають на розвиток позитивної мотивації у процесах корекційної роботи.

Аналізуючи мотиваційну сферу дошкільників, ми дійшли висновку, що мотивація до навчання в цьому віці має значний вплив на ефективність логопедичних занять. Дошкільники виявляють інтерес до завдань, коли вони є емоційно привабливими, а також коли включають ігрові та творчі елементи, які дозволяють дітям активно і із задоволенням взаємодіяти. Саме тому мотиваційні методи, адаптовані до особливостей дошкільного віку, є найбільшimi в організації логопедичних занять, оскільки вони не лише полегшують засвоєння матеріалу, але й сприяють розвитку впевненості у власних силах та формуванню позитивного ставлення до виправлення мовлення.

Розглянувши різні психолого-педагогічні підходи, ми визначили, що у формуванні мотивації на логопедичних заняттях важливу роль відіграють такі фактори, як емоційна підтримка, позитивний зворотний зв'язок, заохочення до успіху та створення атмосфери довіри між дитиною і логопедом. Саме ці чинники не можуть дітям відчувати себе більш комфортно та захищено на заняттях, що є результатом для їхньої активної участі в процесі корекції мовлення. Позитивні емоції, які отримує дитина під час логопедичних занять, зміцнюють внутрішню мотивацію, сприяють розвитку пізнавального інтересу та формують потяг до досягнення поставлених цілей.

Також було визначено, що мотивація дітей дошкільного віку формується під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, які включають не лише інтерес до процесу навчання, але й бажання отримати захоплення від дорослих і бути частиною колективу. Важливим аспектом у цьому є

використання індивідуального підходу до дітей з різним рівнем мотивації, що дозволяє максимально ефективно залучити шкіру дитини до заняття.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що впровадження адаптивних методів, які враховують індивідуальні особливості дошкільників, дозволяє підвищити ефективність корекційної роботи, формуючи у дітей позитивне ставлення до процесу навчання та сприяючи їх загальному розвитку.

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ У ДОШКІЛЬНЯТ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

3.1 Констатувальний експеримент рівня мотивації дітей дошкільного віку

Логопедичні поняття для дошкільнят вимагають не лише сформованості мотивації до навчання, а й наявності позитивного ставлення до процесу виправлення мовленнєвих недоліків. У контексті логопедичної роботи особливе значення має декілька видів мотивації:

Пізнавальна мотивація – інтерес до нових знань та навичок. На логопедичних заняттях ця мотивація виявляється в інтересах дитини в освоєнні нових мовленнєвих технік та правильних вимови звуків. Ваш розвиток підтримується ігровими методами та творчими завданнями, які залучають дитину до процесу навчання.

Соціальна мотивація – прагнення отримати схвалення від логопеда, батьків, а також бути визнаним серед однолітків. Діти відчують себе більш мотивованими, якщо їхні досягнення помічають і підтримують дорослих та інших дітей, а також якщо вони відчують успіх у виявлених мовленнєвих недоліках.

Емоційна мотивація – задоволення від участі у логопедичних заняттях, позитивні емоції від процесу і результатів роботи. Емоційна мотивація дитини легше долати труднощі та збереження інтересу до навчання.

Для перевірки ефективності використання методів і прийомів підвищення мотивації до навчання на логопедичних заняттях була проведена експериментальна робота на базі Криворізького закладу дошкільної освіти №194 комбінованого типу Криворізької міської ради, де була сформована вибірка з 30 дітей віком 4–6 років, які відвідують логопедичні заняття.

Методом дослідження було змінено рівень мотиваційної готовності дітей до систематичних логопедичних занять, що дозволило б далі розробити методи підтримки та посилення інтересів дітей до цих занять.

Дослідницька діяльність відбувалась в три експериментальні етапи: констатувального, формувального і контрольного. Визначення рівня мотивації до навчання на логопедичних заняттях є метою констатувального експерименту. Визначимо, що дослідження проводилось за звичних для дітей обставин у кабінеті логопеда. Само діагностування здійснювалось індивідуально із записом відповідей. Використовувались індивідуальні картки для фіксації результатів. Задля достовірніших результатів, робота проводилася так, щоб діти не чули відповідей один одного. Час проведення індивідуальних обстежень не перевищував 20 хвилин. Результатом діагностики дітей є висновок про рівень мотивації до навчання на логопедичних заняттях.

Для діагностики рівня мотивації дітей на логопедичні поняття застосовано різні методики, адаптовані до специфіки логопедичної роботи:

Методика «Сходинки мотивації» – дозволяє зберегти свій рівень інтересу у логопедичних поняттях. Дитина пропонує вибрати сходинку, яка найбільш точно відповідає її бажанню, використовувати корекційну роботу над мовленням.

Методика «Вибір інтересів» – оцінює рівень зацікавленості дітей у різних типах завдань, які побудовані на логопедичних поняттях, таких як артикуляційна гімнастика, ігрові завдання, вправи на правильну вимову звуків. Діти розміщують різні завдання на уявній драбинці залежно від ступеня зацікавленості.

Анкетування вихователів та батьків – додатково до самостійної оцінки дітей було проведено опитування дорослих щодо поведінки дітей під час логопедичних занять: рівня їхньої зосередженості, самостійності та активності.

На основі зібраних даних діти були розподілені за трьома рівнями мотивації до логопедичних занять: високий, середній, низький

Високий рівень мотивації – діти, які із задоволенням беруть участь у логопедичних заняттях, демонструють стабільний інтерес до завдань, прагнуть правильно виконати роботу та довести роботу до кінця. Цій групі належало 35% дітей.

Середній рівень мотивації – діти, які проявляють інтереси до логопедичних занять, але часто потребують додаткового стимулювання, щоб зберегти зосередженість. Їхня участь у завданнях залежить від зовнішніх чинників, таких як підтримка логопеда чи заохочення. Ця група становила 50% від загальної кількості.

Низький рівень мотивації – діти, які демонструють мінімальний інтерес до логопедичних занять, швидко втрачають увагу та зосередженість, не проявляють самостійності. Цій групі належало 15% дітей.

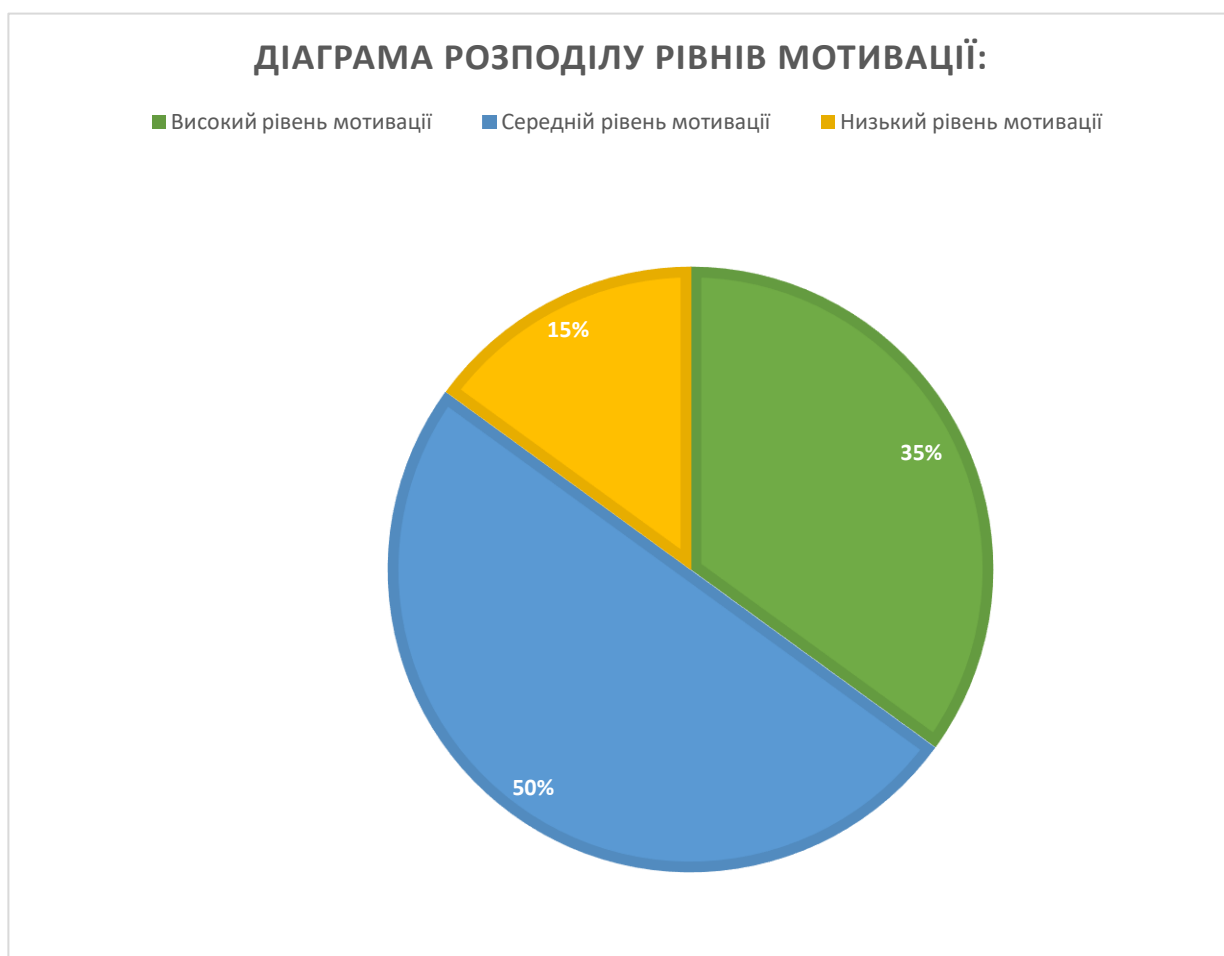

Рис.3.1. Розподіл рівнів мотивації

З результатів дослідження видно, що більшість дітей у виборі мають середній або високий рівень мотивації до логопедичних занять, що виявляється про загалом сприятливі умови для розвитку мотивації в дошкільному закладі №194. Протестна група дітей з низьким рівнем мотивації потребує особливої уваги, а остання недостатня мотивація може ускладнити процес корекції мовлення.

Для цих дітей може бути ефективним індивідуальний підхід, що включає додаткові методи стимулювання, такі як створення емоційного зв'язку з логопедом, використання улюблених ігрових елементів або системи похвал. Це допоможе дитині відчувати впевненість у власних силах та посилити її мотивацію до заняття.

Результати констатувального етапу дослідження є фундаментом для розробки практичних рекомендацій фахівцям та педагогам, щодо формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях.

3.2. Методичні рекомендації спеціалістам, формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях

Формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних уявленнях є робочим завданням, оскільки саме мотивація забезпечує ефективність корекційної роботи, а також сприяє активній участі дитини в процесі виправлення мовленнєвих проблем. Наведені рекомендації базуються отриманих на результатах дослідження рівнів мотивації у дітей дошкільного віку та включають практичні прийоми для педагогів та логопедів.

1. Створення емоційно сприятливого середовища.

Розвивайте довіру та підтримку . Довіра між логопедом і дитиною є основою позитивної мотивації. Фахівцям важливо будувати взаємодію на засадах поваги та прийняття. Для цього можна використовувати спільні ігрові ритуали, похвалу та щире зацікавлення успіхами дитини. Підтримуйте

позитивний емоційний стан . Оскільки емоції впливають на мотивацію дитини, необхідно забезпечити комфортну та доброзичливу атмосферу на заняттях, де дитина відчуває себе захищеною.

2. Використання ігрових методів.

Впроваджуйте ігрові завдання в корекційну роботу. Логопедичні завдання часто вимагають від дитини зосередженості та повторення, що може бути складним для дошкільників. Інтегруючи завдання в сюжетні ігри, можна значно підвищити інтерес до зайняття. Наприклад, артикуляційні вправи можна відмовити, «допомагаючи героям» в ігровій ситуації. Застосовуйте рольові ігри . Використання рольових завдань дозволяє дітям відчувати себе «учасниками пригод», що посилює їхню залученість. Наприклад, діти можуть працювати в ролі «вчителя», що додає відповідальність та сприяє розвитку самостійності.

3. Заохочення досягнень та позитивного зворотного зв'язку

Заохочуйте навіть незначні досягнення . Важливо помітити всі досягнення дитини і наголошувати на її прогресі, що формує впевненість у власних силах. Використовуйте як словесну похвалу («Ти чудово впорався!», «Молодець!»), так і невеликі заохочення у вигляді наклейок, сертифікатів або улюблених ігор після складного завдання. Забезпечте вільний зворотний зв'язок . Кожен крок дитини на заняттях має супроводжуватися зворотним зв'язком від логопеда, який чітко пояснює, що успішно, а над чим ще варто працювати.

4. Індивідуальний підхід до кожної дитини.

Враховуйте індивідуальні інтереси та уподобання . Під час підготовки до заняття важкою хворобою, яка тим чи іншим завданням найбільше цікавить дитину. Наприклад, діти, які люблять малювати, можуть виконувати мовленнєві завдання через малювання звуків або виконання артикуляційних вправ у супроводі творчої діяльності. Застосуйте адаптивні методи для дітей з високим рівнем мотивації . Для дітей з низьким рівнем мотивації корисно починати з найпростіших завдань і ускладнювати їх, щоб дитина відчула успіх

і захотіла продовжувати. Для дітей із середнім рівнем мотивації додатково можна використовувати ігрові прийоми та залучати до групових активностей, де вони побачать успіхи інших дітей.

5. Формування самоконтролю та відповідальності.

Поступово привчайте до самоконтролю . Навчайте дитину перевіряти себе, звертати увагу на власну вимову, порівнювати з правильною вимовою логопеда. Для цього корисно використовувати вправи, де дитина слухає себе на записах, які всі усвідомлюють свої успіхи та коригують помилки. Розвивайте почуття відповідальності за досягнення результату . Давайте дітям зрозуміти, що їхній результат залежить від їхніх зусиль. Наприклад, поясніть, що кожна правильно виконана вправа є «кроком вперед» у виправленому мовленні, а завдяки наполегливій роботі вони швидше досягнуть мети.

6. Створення соціальної мотивації через групові заняття

Залучайте до групових завдань . Групові завдання допомагають дітям порівнювати свої результати з досягненнями однолітків, що сприяє формуванню здорової конкуренції та створює їх мотив до виконання завдань. Крім того, такі поняття розвивають комунікативні навички, що є дітьми з мовленнєвими порушеннями. Стимулюйте прагнення досягти успіху. Діти, які бачать успіхи інших дітей, часто прагнуть досягти такого рівня, що створює їх мотивацію. Організуйте цю ситуацію, де діти зможуть показати свої досягнення одноліткам, наприклад, налаштувавши «Свято мовлення», на якому кожен день матиме можливість продемонструвати свою нову вимову.

7. Підтримка мотивації з боку батьків

Рекомендуйте батькам підтримувати мотивацію вдома . Важливо, щоб батьки також заохочували дитину до роботи над мовленням, створювали позитивну атмосферу вдома та використовували такі методи похвали. Розкажіть батькам про позитивні зміни в дитини, щоб вони могли помічати успіхи вдома і підтримувати її. Встановіть співпрацю з батьками . Батьки можуть бути активними учасниками процесу розвитку мотивації. Наприклад, рекомендуємо проводити вдома прості мовленнєві вправи у формі ігор, які

дитина може отримувати додаткове підкріплення успіхів, досягнутих на заняттях.

Отже, формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях є багатокompонентним процесом, що забезпечує використання ігрових методів, підтримку позитивного емоційного стану, адаптивні підходи та співпрацю з батьками. Виконання цих рекомендацій допоможе логопедам і педагогам створити сприятливі умови для розвитку мотивації до навчання у дітей, що дозволяє їм досягти кращих результатів у корекції мовлення та забезпечити їхню готовність до подальшого навчання.

3.3. Перевірка ефективності підвищення мотивації

Методом формального експерименту було перевірено ефективність розроблених практичних рекомендацій для фахівців та педагогів з формування позитивної мотивації у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях. Дослідження передбачало впровадження рекомендацій для підвищення мотивації, зокрема через ігрові методи, індивідуальний підхід та емоційну підтримку.

Завданням формувального етапу дослідження було:

- Визначити рівень мотивації до логопедичних занять після впровадження рекомендацій.
- Порівняти отримані результати з початковими даними, зібраними під час констатувальної діагностики.
- Оцінити ефективність кожного з рекомендацій на основі змін у рівнях мотивації дітей.

У формувальному експерименті взяли участь ті ж самі 30 дітей віком 4–6 років, які відвідували логопедичні заняття в закладі. Вихователі та логопеди закладу отримали рекомендації щодо формування позитивної мотивації та використовували їх протягом місяця.

Етапи формального експерименту:

Підготовчий етап – ознайомлення педагогів і логопедів із рекомендаціями, обговорення способів їх впровадження на заняттях.

Основний етап – проведення логопедичних занять із застосуванням розроблених методів і прийомів мотивації, які включали:

- емоційне підкріплення та позитивний зворотний зв'язок;
- інтеграцію ігрових та рольових завдань;
- стимулювання пізнавального інтересу;
- індивідуальний підхід.

Контрольний етап – проведення повторної діагностики рівня мотивації за тими ж методиками, що й під час констатувального дослідження.

Після впровадження рекомендацій було видалено зміни в рівнях мотивації дітей до логопедичних занять. Результати представлені на діаграмі:

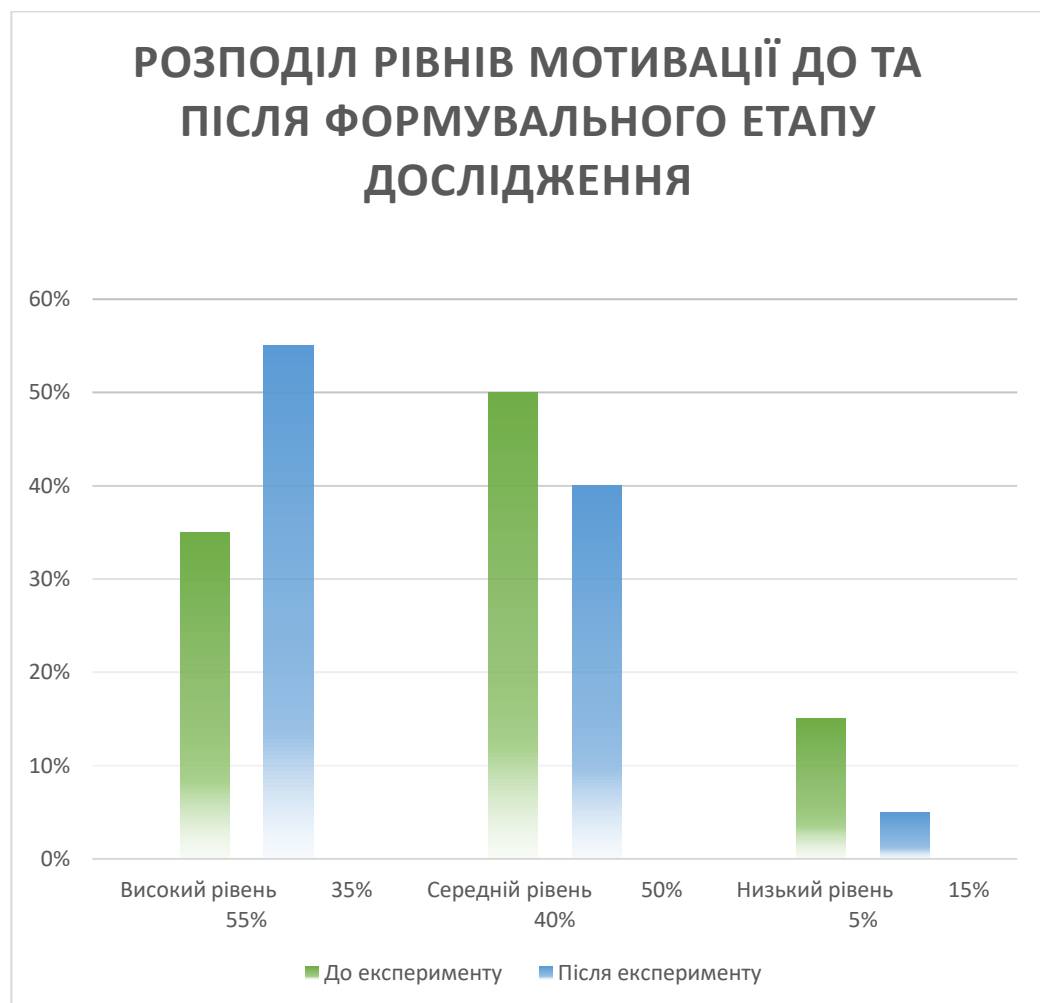

Рис. 3.2.

Аналізуючи отримані результати ми виділяємо збільшення кількості дітей із високим рівнем мотивації . Після впровадження практичних рекомендацій кількість дітей із високим рівнем мотивації зросла з 35% до 55%. Це показано про те, що інтеграція ігрових завдань, позитивний зворотний зв'язок і використання емоційної підтримки значно підвищили інтерес дітей до логопедичних занять.

Зменшення кількості дітей із середнім та низьким рівнями мотивації . Показники дітей із середнім рівнем мотивації знизилися з 50% до 40%, а кількість дітей із низьким рівнем мотивації зменшилася до 5%. Це є позитивним результатом, який демонструє, що більшість дітей, які мали середній або низький рівень мотивації, перейшли до групи з високим рівнем.

Емоційна підтримка та позитивний зворотний зв'язок. Діти, які отримували регулярну похвалу та позитивний зворотний зв'язок, більш активно брали участь у заняттях. Це дозволило їм відчувати успіх, що сприяло підвищенню мотивації та задоволенню від занять.

Ігрові методи та рольові завдання . Використання ігрових елементів дозволило створити умови, для яких діти стали більш залученими до процесу навчання. Рольові ігри допомогли дітям побачити практичне значення своїх досягнень, що стимулювало інтерес до виправлення мовлення.

Індивідуальний підхід . Застосування індивідуального підходу до дітей із низьким рівнем мотивації допомогло створити для них сприятливі умови, за які вони відчували підтримку та впевненість, що також сприяло підвищенню мотивації.

Отже, результати контрольного експерименту засвідчили, що впровадження практичних рекомендацій для підвищення мотивації на логопедичних заняттях є ефективним. Усі застосовані методи та прийоми продемонстрували позитивний вплив на сферу дітей дошкільного віку: підвищення рівня мотивації, зацікавленості та активності дітей на поняттях.

Висновки III-го розділу

Проведено дослідження, щодо підвищення мотивації дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях, дозволило нам глибоко дослідити ефективність запропонованих методів для підвищення мотивації дітей до логопедичних занять. Результати експерименту підтвердили, що розвиток мотивації є одним із ключових факторів успішного корекційного процесу у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Підвищення мотивації сприяє активній участі дітей у навчанні, збільшує їхню зосередженість на заняттях і стимулює бажання долати труднощі.

Застосування ігрових методів і позитивного зворотного зв'язку продемонструвало високий потенціал у формуванні позитивного ставлення до логопедичних занять. Залучення ігрових елементів створило умови, в яких діти могли не лише виконувати мовленнєві вправи, але й отримувати від цього задоволення. Рольові ігри, що використовувалися на заняттях, дозволили дітям асоціювати свої зусилля з реальними життєвими ситуаціями, що сприяло виникненню внутрішнього інтересу до подолання мовленнєвих труднощів.

Емоційна підтримка та заохочення відіграли значну роль у підвищенні рівня мотивації, особливо у дітей із середнім і низьким початковим рівнем. Своєчасний зворотний зв'язок та підтримка з боку логопеда дозволили дітям побачити свої успіхи та отримати впевненість у своїх можливостях. Це допомогло їм подолати бар'єри, пов'язані зі страхом невдачі та труднощами у виконанні завдань. Діти стали активніше брати участь у заняттях, що свідчить про формування стійкої внутрішньої мотивації.

Індивідуальний підхід до дітей, які спочатку мали низький рівень мотивації, також виявився ефективним. Завдяки адаптації завдань і врахуванню індивідуальних особливостей, діти з низькою мотивацією змогли включитися у процес занять, поступово перейшовши від зовнішньої до внутрішньої мотивації. Індивідуалізація підходів сприяла зниженню стресу та

напруження у дітей, що додатково підвищило їхню зацікавленість у досягненні результату.

Результати експерименту свідчать про досягнення позитивних змін у мотиваційній сфері дошкільників і підтверджує важливість цілеспрямованої роботи з розвитку мотивації до логопедичних занять.

Таким чином, проведений експеримент демонструє, що правильний підхід до формування мотивації, орієнтований на позитивний емоційний фон, використання ігрових методів, індивідуалізацію та постійний зворотний зв'язок, має значний вплив на успішність корекційної роботи. Розроблені методи можуть використовуватися на практиці для підтримання та розвитку позитивної мотивації у дітей, що сприятиме їхній готовності до навчання та допоможе досягти стійких результатів у виправленні мовлення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження на тему формування мотивації до навчання у дітей дошкільного віку на логопедичних заняттях дозволило комплексно оцінити та обґрунтувати важливість мотиваційної складової в логопедичній роботі. У процесі роботи було розроблено теоретичні основи мотивації в дошкільному віці, особливості її становлення та розвитку, а також проведено експериментальне дослідження з призначення перевірки ефективності практичних рекомендацій для підвищення мотивації у дітей. Усі етапи дослідження підтвердили, що мотивація є невід'ємною частиною успішної логопедичної корекції та має вирішальне значення для залучення дітей у процес навчання, а також для забезпечення комфорту їх емоційного стану та готовності до подолання мовленнєвих труднощів.

Під час виконання дослідження ми реалізували такі задачі, які були визначенні відповідно до теми, мети, предмету та об'єкту кваліфікаційної роботи:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури для обґрунтування поняття «мотивація»

У першому етапі роботи ми звернулися до аналізу наукових досліджень та літератури в галузі психології та педагогіки, що дозволило нам детально обґрунтувати поняття «мотивація» у дошкільному віці. Розглядаючи теорію та підходи провідних науковців, ми виявили, що мотивація у дітей дошкільного віку має кілька основних складових: пізнавальну, соціальну та емоційну. З огляду на це, мотивація є динамічним процесом, що включає прагнення дитини до нових знань, схвалення з боку дорослих та задоволення від досягнень. Завдяки цьому аналізу ми чітко працюємо над тим, що мотивація гравця має важливу роль у формуванні особистості дитини, а також у процесі її навчання, особливо під час логопедичних занять.

2. Визначення ролі та впливу мотивації до навчання на логопедичних заняттях було наступним завданням визначення мотивації ролі в процесі

корекційної роботи, зокрема на логопедичних заняттях. З огляду на специфіку логопедичної роботи ми досліджували, як мотивація впливає на залучення дитини в навчальний процес, її готовність виконувати завдання та на наполегливість у подоланні мовленнєвих труднощів. У результаті нашого аналізу стало зрозуміло, що для дошкільників мотивація є руйнівною силою, яка їм забезпечує збереження інтересів до роботи та активну участь у корекційних заняттях. Ми також визначили, що використання ігрових методів, позитивного зворотного зв'язку та емоційної підтримки розвитку позитивного ставлення до логопедичних завдань. Таке ставлення дозволяє дітям легше долати труднощі, пов'язані з корекцією мовлення, і розвиває їхню впевненість у власних силах.

3. Експериментальна перевірка ефективності підвищення мотивації на результати корекційно-логопедичної. Останнім етапом дослідження була визначена та експериментальна перевірка ефективності впровадження методів підвищення мотивації в логопедичній роботі. Ми розробили рекомендації для педагогів і логопедів, що включали ігрові підходи, використання нервової підтримки, забезпечення позитивного зворотного зв'язку та індивідуалізацію завдань відповідно до інтересів кожної дитини. У формувальному експерименті ці методи були впроваджені в роботу з дітьми, після чого ми провели контрольну діагностику рівня мотивації. Результати експерименту показали суттєві зміни в мотивації дітей: кількість дітей із високим рівнем мотивації до логопедичних занять. Це ефективність розроблених підходів та підтверджується, що позитивне підкріплення, ігрові методи та підтримка розуму значно підвищують залученість дітей у процес навчання.

Виконані завдання підтвердили, що мотивація є ключовим фактором у логопедичній роботі з дітей дошкільного віку. Ретельно досліджене поняття «мотивація», а також експериментальна перевірка її впливу на корекційні заняття свідчать про те, що правильно підібрані методи роботи дозволяють істотно підвищити мотиваційний рівень дітей. Використання ігрових прийомів, позитивної оцінки та індивідуального підходу сприяє створенню

комфортної атмосфери, в якій діти із задоволенням використовують корекцію цього мовлення, що значною мірою заважає результативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий документ дошкільної освіти в Україні (за новою ред.) Київ. 2021
2. Гозак С.В., Філоненко О.О. Особливості функціональної готовності дітей до шкільного навчання. Освітологічний дискус, 2015. 61-69с.
3. Головань Н.О. Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика. Навчання і виховання шестирічних першокласників. Київ : Освіта, 1990. 167 с.
4. Гончаренко Т. Розвивальні та корекційні заняття психолога. Київ : Бібліотека «Шкільного світу», 2004. 120 с.
5. Гончаренко Т. Я хочу, я можу, я буду добре вчитись Київ : Бібліотека «Шкільного світу», 2003. 128с.
6. Горопаха, Н. М., Н. В. Маліновська. Особливості мотивів навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології" 2017.
7. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посібник / Т. В. Дуткевич. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с
8. Дьякова В. Д. Програма роботи з майбутніми першокласниками / В. Д. Дьякова, А. В. Железняк. Харків : Веста, 2008. 80с.
9. Зайцева, Л. Педагогічні умови формування позитивної мотивації у дошкільників до математичної діяльності. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету 2007.
10. Запорожець Л. М. Психолого-педагогічні особливості використання навчально-ігрових технологій на уроках / Л. М. Запорожець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. 2012. № 36 83-87с.
11. Зімакова, Л. В. Виховання комунікативно-мовленнєвих мотивів дошкільників / Л. В. Зімакова // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / ХНПУ

ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. № 56. 136–148с.

12. Іллін Є. Мотивація і мотиви / Є. Іллін ; переклад з рос. мови, передмова та примітки Т. Тадеєвої. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2013. 512с.

13. Клевака Л.П., О. М. Тур. Специфіка формування мотивації дітей дошкільного віку як чинник успішності навчання в НУШ. 2020

14. Климчук, В.О., Шимченко. О.А. Вплив внутрішньої мотивації на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. Обдарована дитина, 2004. С. 60-63. 23. Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа) Педагогічна газета. 2002. №1 (91)

15. Копейкіна О. А. Керівникам дошкільного навчального закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд. О. А. Копейкіна; Л. В. Гураш. Харків : Торсінг плюс, 2006. 512 с.

16. Крутій, К. Вітагенний досвід. Збереження психологічного здоров'я дитини / К. Крутій // Дитячий садок. Управління. 2014. № 2 (36). 114с.

17. Кузнецова О. Дошкільна зрілість. Психолог доквілля: вкладка. 2011. №12. С. 5 – 9. 27. Ладивір С. Дошкільник напередодні шкільного Вихователь–методист дошкільного закладу. 2010. №7. С. 7 – 8.

18. Ладивір С. Чому «гальмує» дошкільна зрілість / С. Ладивір, Т. Піроженко // Вихователь–методист дошкільного закладу. 2012. №8. 9с.

19. Максименко С.Д. Адаптація дитини до школи. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 96 с.

20. Митник, О. Теоретико-методичні засади становлення успішної в соціумі особистості під час навчально-виховного процесу в ЗДО / О. Митник, С. Манзер, Н. Цілик // Рідна школа. 2017. № 1-2. 36–40с.

21. Мокіна, А. Г. Особливості мотивації старших дошкільників у вивченні іноземних мов. Міжнародна наукова практична конференція

“Україна і світ: діалог мов та культур”: тези доповідей, Київ 3–5 квітня 2013. 551-553с.

22. Павлюченко, Т. Як мотивувати дітей до пізнання природи / Т. Павлюченко, Я. Хомутова // Дошкільне виховання. 2018. № 4. 8-10с.

23. Парфілова С. Л. Урахування вікових особливостей молодших школярів у процесі формування пізнавальної мотивації. Вісник Глухівського держ. пед. унту. Серія: Педагогічні науки. 2011. Вип. 17. 41-42с.

24. Піроженко Т.О. Мовленнєве зростання дошкільника : науково-методичний посібник. Київ : Грайлик, 1999. 137 с.

25. Подшивайлов Ф.М., Кривоцюк С.В. Психолого-педагогічні особливості навчальної мотивації дітей старшого дошкільного віку. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017 40-43с.

26. Половіна О.А. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021 3-10с.

27. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник / Т. І. Поніманська. 2ге вид., доповн. Київ : Академвидав (Серія «Альма-матер»), 2013. 464 с

28. Поніманська.Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : «Академвидав», 2006. 456с.

29. Пророк, Н. В. Мотиваційна сфера старших дошкільників. 2018

30. Романенко, О. В. Діагностика особистісних установок у системі психотерапевтичної роботи з дітьми дошкільного віку / О. В. Романенко // Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 9. 9–13с.

31. Савчук, К. А., Сорочинська, О. А. Формування у дітей дошкільного віку мотивації ведення здорового способу життя. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць, 2014. 467-470с.

32. Смольникова, Г. Як створити позитивний мікроклімат у різновіковій групі / Г. Смольникова // Дошкільне виховання. 2017. № 6. 6–10с.

33. Собакарь О. Співпраця з батьками у формуванні психологічної готовності старших дошкільників до школи. Практичний психолог : дитячий садок. 2013. №5. С. 33. 47. Стародубова Н.Г. Критерії готовності дитини до навчання в школі. Бійськ 2001. С.77-78;
34. Стадник, О. До школи разом. Семінар-практикум для батьків / О. Стадник // Дитячий садок. Управління. 2018. № 3. 8–9с.
35. Стеценко, І. STREAM-освіта: математичне дослідження / І. Стеценко // Дошкільне виховання. 2018. № 4 13–15с.
36. Стеценко, І. Особливості дослідів у STREAM-освіті дошкільників і молодших школярів / І. Стеценко // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2018. № 2. 9–19с.
37. Сучасні форми організації освітнього процесу в ДНЗ: творчі доробки учасників Всеукраїнської акції "Разом до Нової школи". Вип. 2 // Розкажіть онуку 2018. № 7. 2–34с.
38. Терлецька Л. Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології : навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2016. 128 с.
39. Ткаченко, Л. В. Формування пізнавальних здібностей у дітей середнього дошкільного віку в умовах розвиваючого навчання : дипломна робота / Л. В. Ткаченко ; ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Ін-т підвищення кваліфікації, перепідготовки. – Харків : [б. в.], 2017. – 82с.
40. Ткачук, Г. Як складати вірші, навіть якщо ти нічого не тямиш у поезії / Г. Ткачук // Джміль. 2017. № 12. 10–13с.
41. Усі заняття в групі середнього дошкільного віку : 5-й рік життя, 1-ше півріччя / [уклад. О. А. Шевцова]. – Харків : Основа, 2015. 205 с
42. Фірова, Н. В. Організація підготовки дитини до школи в дошкільному навчальному закладі : магістерська робота / Н. В. Фірова ; ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, ІПО, каф. наук. основ упр. і психол. – Харків:2016. 115 с.
43. Характеристика мотиваційної готовності старших дошкільників [URL] Вікторія Гальченко, Інна Грузинська. Київ www.irbis-nbuv.gov.ua › [irbis_nbuv](#) › [cgiirbis_64](#)

44. Яцюк, Н. Від дитячого садка до шкільного порога: аспекти взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку / Н. Яцюк // Дитячий садок. Управління. 2014. № 7. 15–18с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вправи для розвитку мотивації та саморегуляції в навчальній діяльності.

Вправа 1. Активізуй уяву

Мета. Виконання цієї вправи потребує вашої уяви: чим яскравіше ви здатні уявити успіх, славу і щастя в майбутньому, чим міцніший зв'язок встановите з певними формами діяльності - тим сильніший ефект вправи. Основна ідея - сформувати нове ставлення до вашої діяльності, зробити її цікавішою і привабливішою для вас. Одноразового виконання вправи, звичайно ж, недостатньо. Чим більше разів ви виконаєте запропоновані вам завдання, тим сильніше вони вплинуть на вашу мотиваційну сферу.

Завдання

1. Уявіть якомога яскравіше, що ви досягли своєї мети, що ваша мрія здійснилася, що успіх, слава, багатство і щасливе життя нарешті стали реальністю. Створіть картинку приємного, щасливого майбутнього.

2. Уявіть, як ви наполегливо (але із задоволенням) багато працюєте задля вашої мети. Слід якомога яскравіше «прокрутити» в уяві картинку, де ви з величезною насолодою займаєтеся певною діяльністю (наприклад, це може бути навчання чи професійна діяльність). Часом ця діяльність є досить складною, ви відчуваєте труднощі, але вам цікаво і ви прагнете подолати перешкоди і будь-що досягти своєї мети.

3. Спробуйте ці дві картинки пов'язати одну з одною. Наприклад, як результат тривалої роботи і значних зусиль - успіх, щастя, багатство і слава. Намагайтесь поєднати ці картинки у певній послідовності.

Вправа 2. Успіх у минулому.

Мета. Використання позитивних емоцій, які пов'язані з минулими успіхами, для формування нових мотиваційних відносин.

Завдання

1. Згадайте випадок зі свого життя, коли ви переживали значний успіх. Заплющіть очі та уявіть собі це яскраво. Створіть картинку в уяві.
2. Зверніть увагу на розмір, точність і якість цієї картинки, на ті рухи, звуки, переживання, котрі створюють або супроводжують її.
3. Далі поміркуйте про мету, якої ви прагнете досягти. Уявіть її чітко. Прокрутіть в уяві картинку - досягнення мети.
4. Розмістіть в уяві цю картинку туди ж, де була і попередня.
5. Ваше завдання полягає в тому, щоб ці дві картинки накласти одна на одну. Прагніть пережити радість, задоволення від майбутнього успішного завершення справи (досягнення мети) так, як ви відчували це в минулому.

Вправа 3. Емоційне насичення

Мета. Предмети і об'єкти, які подобаються людині, наділяються позитивними епітетами. Певні слова пов'язуються у вашій уяві з успіхом, красою, досконалістю. Вони мають позитивне емоційне значення (наприклад, «чудово!», «прекрасний»), викликають позитивні емоції. Використовуючи ці епітети, «прив'язуючи» їх до предметів і окремих елементів, можна таким чином сформувати інтерес до них. Унаслідок емоційного насичення (поєднання з позитивними, «приємними» епітетами та емоціями) певні предмети стають для нас більш привабливими і цікавими. Для того, щоб сформувалось відповідне позитивне ставлення до предметів (об'єктів) вашої діяльності, процес емоційного насичення має бути досить тривалим.

Завдання

Випишіть 20 слів, які вам найбільше подобаються, які викликають позитивні емоції.

1. Запишіть 15-20 прикметників (епітетів), якими ви наділяєте ті предмети, що вам подобаються (наприклад, «чудовий», «прекрасний»).

2. Запишіть 10 складників (структурних компонентів або параметрів) предмета (об'єкта), до якого ви хочете сформувати інтерес. Наприклад, якщо ви прагнете розвинути інтерес до фізики, то такими складниками можуть бути *електрон, атом, енергія, сила тощо*. А коли ви намагаєтеся посилити свою мотивацію до психології, то такими елементами можуть бути психічні процеси, властивості та закономірності, такі як *увага, пам'ять, мислення, творчість, уява тощо*.

3. Кожен складник предмета вашої діяльності (з десяти записаних) насичуйте позитивними (приємними для вас) епітетами. Охарактеризуйте кожен елемент (структурний компонент) з позитивного боку. *Наприклад, мислення: сила, краса, прогрес, екстаз, захоплення.*

Вправа 4. Нове ім'я

Мета. Ім'я, як і будь-яке інше слово, яке часто вживається, має психологічний вплив на людину. Змінюючи його (або додаючи до нього певні епітети чи характеристики, які стають невід'ємними атрибутами імені), можна змінити і мотивацію суб'єкта. Достатньо лише називати себе протягом певного часу новим ім'ям (не обов'язково вимагати цього ж від навколишніх).

Нове ім'я має вплив і на тварин. Наприклад, коли Артур став називати свого Рекса по-іншому (Шариком), то з часом помітив певні зміни у його поведінці. Собака внаслідок цього став дещо спокійнішим, не таким агресивним. Це і не дивно, оскільки слово *Шарик* є не таким різким та агресивним, як слово *Рекс*.

Називаючи себе новим ім'ям, додаючи до свого імені епітети чи характеристики, з часом можна очікувати певних змін у своїй мотивації. Наприклад, Віктор у внутрішньому діалозі став називати себе *наполегливий Віктор*, а Артур доповнив своє ім'я словом *трудівник* і звертаючись до себе, називав себе *Артур-трудівник*.

Завдання

1. Придумайте собі відповідне ім'я, яке символізувало б наполегливість, цілеспрямованість, силу волі у досягненні мети і яке мало б спонукальний (мотиваційний) вплив на вас.

2. Придумайте кілька варіантів імені (відповідно до завдань, які ви ставите перед собою). Кілька варіантів є необхідними для того, щоб уникнути небажаного автоматизму у використанні звичних для вас штампів (адже буває, що слова, які часто вживаються, стають штампами і не викликають жодних образів і емоцій).

3. Уявіть кілька ситуацій, пов'язаних із новим для вас ім'ям. Бажано, щоб слово чи характеристика викликало у вас конкретні образи (ситуації). Уникайте абстрактних понять, «порожніх слів», які не викликають жодних образів та емоцій. Запишіть кілька уявних (та реальних) ситуацій, пов'язаних зі своїм новим ім'ям.

4. Називайте себе так протягом певного часу у внутрішньому діалозі, у зверненні до самого себе. Для того, щоб ця вправа мала істотний психологічний вплив, має пройти досить тривалий час, протягом якого ви називатимете себе новим ім'ям і виконуватимете завдання, пов'язані з цим. Зафіксуйте, скільки разів на день вдалося звертатися до себе по-новому і який вплив це мало на вашу мотивацію.

4. Використовуючи нове ім'я, напишіть кілька коротеньких оповідань про себе (реальних, з минулими чи теперішніми успіхами і прагненнями, чи фантастичних, з мріями про досягнення в майбутньому).

Вправа 5. Сформуї позитивний образ «Я»

Часто почуття власної безпорадності, низька самооцінка є наслідком негативного самосприйняття: людина бачить в собі багато небажаних рис характеру, недоліків, слабкостей. Такий образ свого «Я» робить негативний вплив на мотивацію і діяльність особистості. Коли ви відчуваєте себе безпорадними і безсилими в певної діяльності, то, як правило, не будете

докладати значних зусиль. Ваша мотивація в такому випадку буде низькою. А коли ви впевнені в собі, то ваше ставлення до діяльності буде зовсім іншим.

Завдання

1. Поміркуйте і запишіть ваші позитивні риси характеру (5 варіантів, особливості особистості, які допомагають вам у роботі (навчанні) і в житті.

2. Згадайте і запишіть ваші успіхи (5 варіантів). Поміркуйте, які ваші особливості (здібності) зумовили ці досягнення.

3. Поміркуйте (або порадьтеся людиною, якій довіряєте) щодо перспектив, можливостей і методів розвитку деяких здібностей і навичок, важливих для вашої діяльності. Завжди є можливість для вдосконалення, а усвідомлення шляхів і методів розвитку дасть вам значний мотиваційний заряд.

4. Згадайте і запишіть позитивні висловлювання, схвалення на вашу адресу з боку друзів, батьків, вчителів, керівників (3 варіанти). Який мотиваційний вплив вони мали?

5. Виберіть людину з низькою самооцінкою, якій ви могли б допомогти придбати позитивний образ «Я». Згадайте її позитивні риси і особливості. Поміркуйте і запишіть, яким чином, використовуючи їх, можна було б підтримати, підбадьорити людину, яка розчарувався в своїй діяльності, і допомогти сформувати у неї позитивний образ «Я».

6. Поміркуйте, як можна було б удосконалити ваші методи роботи, що можна було б покращити, продумайте перспективи і можливості розвитку. Ви здатні придумати багато нового, що може не тільки змінити вас, але і допомогти іншим (в першу чергу це стосується вашої професійної діяльності).

Усвідомлення перспектив, можливостей удосконалення є не тільки істотним мотиваційним чинником, але підвищує самооценку і впливає на позитивність образу «Я». Запишіть шість варіантів.

Вправа 6. Похвала самому собі

Навчитися схвалювати, підбадьорювати і надихати самого себе, оскільки це дуже допомагає в роботі. Згадуючи і емоційно підкріплюючи дії, які в минулому приводили до успіху, ви надихаєте себе на подальші досягнення.

Завдання

1. Згадайте подію, коли ви досягли успіху, проявивши наполегливість, цілеспрямованість, кмітливість і т. П. Згадайте емоційний стан (задоволення, підйом, в якому перебували в ситуації успіху та перемоги.

2. Похваліть самого себе. Скажіть самому собі кілька приємних слів. Наприклад: «Молодець! Чудова робота / Так і далі тримати!»

Вправа 7. Джерело енергії

Уявіть вашу діяльність (до якої прагнете розвинути інтерес) як джерело енергії. Конкретно, яскраво уявіть предмет вашої діяльності (конкретні тему, закони, закономірності і т. п.). Сконцентруйтеся на темі, яка вам подобається, інтерес до якої ви хотіли б розвинути.

Уявіть, як цей предмет вашої діяльності зігріває вас, дає енергію, надихає на роботу. Намагайтеся уявити, як ця енергія впливає на ваш мозок, стимулюючи його нервові клітини.

Вдихайте, сприймайте цю енергію. Уявіть, як енергія вливається в ваш мозок.

Уявіть, як легкі, приємні хвилі енергії накочуються на вас, пробуджуючи вашу активність.

Помістіть джерело енергії з правого боку (а потім з лівого). Відчуйте вплив енергії на праву півкулю вашого мозку. Уявіть джерело енергії перед собою. Відчуйте, як енергія впливає на мозок зверху, як енергія легко, невимушено входить в ваш мозок.

Додаток Б**Ігри та вправи для підвищення мотивації учіння у молодших школярів****«МОЄ ІМ'Я»**

Учні стають у коло та кидаючи один одному м'яч, називають власне ім'я. після цього їм пропонують оформити власні бейджі

«МІЙ СУСІД»

Пропонується на розданих паперових заготовках у вигляді парт написати побажання успішно навчатися своєму сусідові по парті.

«Я ВИКОНУЮ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ»

Учні розповідають, як вони виконують домашні завдання: з яких предметів починають, хто допомагає у підготовці уроків, використовують чернетку и одразу пишуть у чистовик, чи перевіряють домашнє завдання дорослі і т.ін. потім пропонується скласти збірку порад щодо виконання домашнього завдання.

«ДЕРЕВО ОЧІКУВАНЬ»

З ватману виготовляється дерево очікувань. На занятті учні вирізають з паперу листочки, на яких пишуть свої очікування від навчання у цьому навчальному році, і прикріплюють їх на дерево очікувань. Вчитель наприкінці навчального року разом з учнями має підбити підсумки очікувань.

«ДОЛОНЯ»

Пропонується на аркуші паперу обвести свою долоню фломастером. Потім на малюнку на кожному пальчику, починаючи з великого, написати вислови – позитивні характеристики самого себе.

«ПРИЄМНІ СПОГАДИ»

Кожен учасник має пригадати ситуацію, бажано шкільну, в якій він був задоволений собою, пишався своїми діями та досягненнями. Слід з'ясувати, що саме викликало задоволення, які позитивні відчуття учень пам'ятає. Для початку вчитель наводить приклад. Учні 3 – 4 класів можуть виконати вправу спершу письмово, потім зачитати.

«ВЧОРА І СЬОГОДНІ»

Учням пропонується пригадати, чого вони досягли за вчорашній день та порівнюють результати свого розвитку «вчора та сьогодні». Описують свою радість від позитивних змін.

«КОЛЬОРИ»

Для виконання потрібні медові фарби. Учні малюють на задану тему, наприклад, дерево, користуючись відповідними пальцями обох рук: використовуємо тільки зелену і коричневу фарбу: при чому зеленим кольором малюємо тільки вказівними пальцями, коричневим – мізинцями. Малювати бажано обома руками – це сприяє розвитку симетричного сприйняття та дрібної моторики обох рук. Також бажано використовувати роботу в малих групах, де всі працюють над одним малюнком.

«ТРИ ВЧИНКИ»

Ні на аркуші паперу повинні записати 3 гарні вчинки, які вони зробили протягом останнього тижня. Згодом завдання ускладнюємо, пропонуємо обмежитись тільки шкільним життям, згодом – успіхами в навчанні. Потім по черзі прочитати написане. Інші учасники повинні похвалити однокласника за добрі вчинки.